

No 7
1938
30 s.

Fräitse för Ju.

TOIMETUS:

Tallinnas, Kaarli t. 8, Kaitseliidu Peastaabi ruumes.

Vastutav toimetaja kolonel J. Maide
telefon 451-94.

Tegevtoimetaja: kapten A. Truuvere
telefon ametis 451-89 ja sv. 156-a,
kodus 465-01.

Väljaandja: Kaitseliidu Peastaap.
Tegevtoimetaja kõnetunnid teisipäeviti
ja neljapäeviti kella 10.00–12.00.

Kaastöö arvatakse tasu alla, kui sellele
tasunõudmine on peale kirjutatud. Tarvi-
tamata ja tagasisaatmiseks märkimata
käskkirju alal ei hoita.

*

TALITUS:

Tallinnas, Kaarli t. 8.

Talitus on avatud iga päev kella 9–3.
Telefon 451-89.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/2 a. 3 kr.,
1/4 a. Kr. 1.50, kuus 50 senti.

Nr. 7

1938

SISUKORD:

Kaanel: Kodutütreid valmistuvad mu-
nadepühadeks.

J. Juhkental: Kristus elab!

Evald Jalak: Pöördepunkt!

H. Mikkin: Suurte matisündmuste lävel.

A. Müll: Rammumehi meie ridades.

H. Virrit: Lennukite tulistamine sõja-
püssist (järg).

V. H.: Kana muneb kuldmine.

EPA.: Bakterioloogiline sõda.

— Dir. E. Veiderma 50-aastane.

— Eesti kultuuritegelaste sünnikohtadest.

J. Raudma: Eestimaa ja Liivimaa rüü-
teikonnad hertsogiriiki loomas.

A/S. TELLISKIVI TEHASED

PEAKONTOR: TALLINN, SAKALA 36-3

TELEFONID: 484-39, 436-04 ja 436-47

TEHASED: Aseris ja Pärnus

Tehaste postiaadress ja telefonid:

Aseri p.-a.g. Telefon Aseri 4

Pärnu, postk. 98. Tel. Pärnu 380-a

Valmistavad:

Ehitustelliskive
Põllutorusid mimesuõustes
mõõtudes.

Ar 938 P
Kaitse

EESTI
AR RAHVUS-
KIRJANDUSKOGU

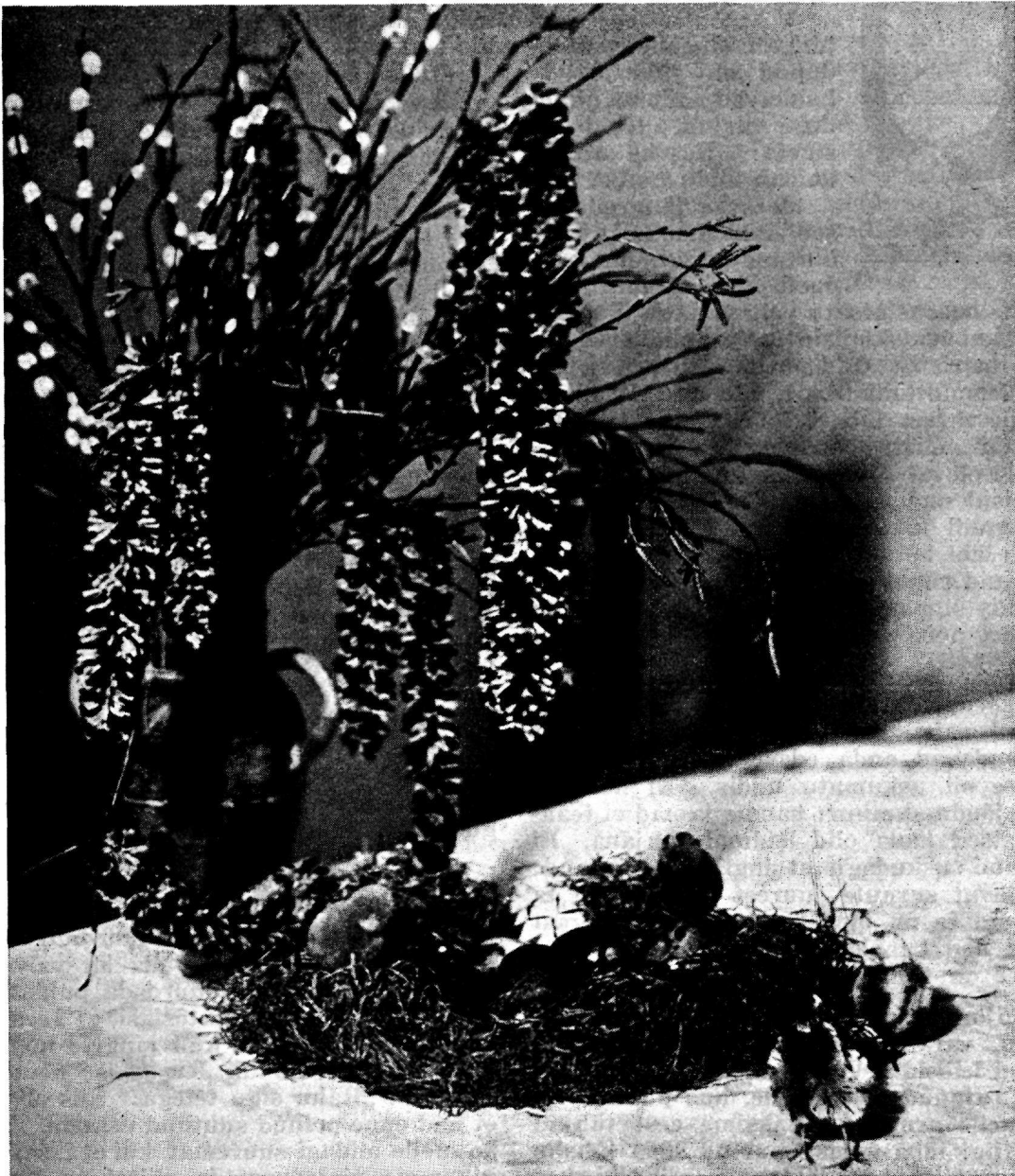
Kaitse Kodu!

Nr. 7

Tallinnas, 14. aprillil 1938

XIV aastakáik

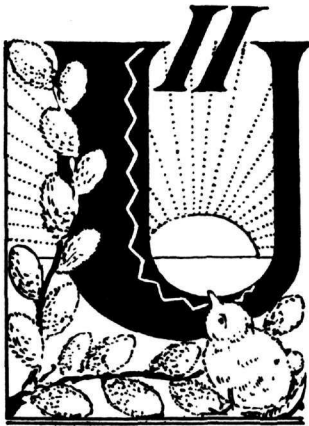
Rõõmsaid kevadepühi!

Kristus elab!

Ja nemad läksid haua juurest tagasi ja kuulutasid seda kõike neile üheteistkümnele ja kõigile teistele. Ja nende kõne oli nende meelest otse kui tühi jutt.

Luuk. 24, 9. 11.

Ülestõusmisepüha — see on võidupüha. Koidab hommik, mis on täis kiirgavat valgust, sest kustumatus säras hiilgab elupäike. Mõõdunud on pime öö ja hakkavad kaduma pimeduse varjud. Kuid küsigem: „Kas ka minule koidab eluhommik?“

Jeesuse jüngrile oli see raskeimaks ajaks, kui nad nägid, et nende õpetaja

naelutatakse ristile. Siis haaras otsatu valu väikese jüngrite salgakese, kui nad kuulsid rahvahulki kisendavat: „Löö ta risti!“ Olid purunenud nende lootused, oli lõõnud kõikuma nende usk. Küll oli Jeesus neile varem juba öelnud, et see tee, mis tal tuleb käia, on tee võidule, kuid sellest hoolimata näis olevat nüüd kõik kustunud. Murelikult viibisid nad valvatud öö järele varasel hommikutunnil lukustatud uste taga, elades mälestuses läbi hetki, mil oli viibitud koos Jeesusega. Kuid võimsamini kõigist teisist mälestusist kerkis silmade ette pilt Kolgatast kolme ristiga, ühel neist nende õpetaja.

See oli aga ülestõusmise hommik: Koputatakse uksele. Aralt ja kartlikult avanud, nad näevad naise, kes ärritusest ja rõõmust vaevalt suudavad anda edasi teate: „Jeesus elab!“ See oli uskumatu uudis. Ei nad ise veel olnud jõudnud minna hauale ja nad ei teadnud, et naised haua olid leidnud tühjana. Ei nad teadnud uskudagi, et inglid olid öelnud: „Mis te elavat surnute juurest otsite? Ei ta ole siin, vaid ta on üles tõusnud!“ Seepärast vangutasid nad kaheldes pead ja jäid arvamisele, et see on tühi jutt, mida ei või uskuda.

Eks mõjunud see algul ka naistele masendavalt, kui, varahommikul rutanud armsaima hauale, nad leidsid selle tühjana. Mis tunneksime, kui, rutanud kalmistuile, kus puhkab nii paljusid meile armsaid, leiaksime eest tühjad hauad? Niigi juba valust murtud süda tahaks lõhkeda. Aga Issand ise läkitas oma inglid, kes

võisid anda edasi rõõmsaima sõnumi: „Jeesus elab!“

Ei seda rõõmu suudetud pidada endale. Sellest peavad kuulma ka teised. Seepärast ruttasidki nad sinna, kus jüngrid vahetasid murelikke mõtteid, ja lootsid jüngrite mure muuta ääretuks rõõmuks lausega: „Jeesus elab!“

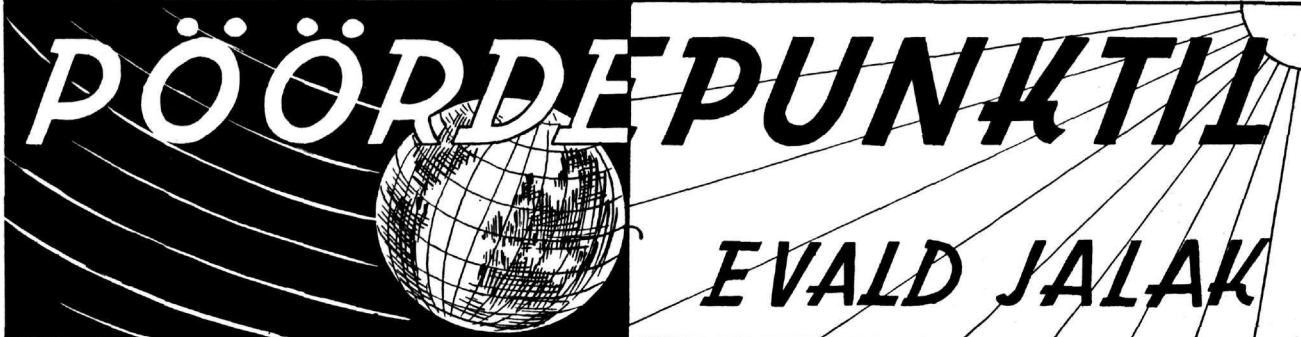
Kui viletsaina ja lohutamatuina näisid jüngrid. Kuid enda arvates olid nad veel küllalt targad selleks, et kuuldust pidada „tühjaks jutuks“. See oli nagu muinasjutt, mida küll võis kuulata, mitte aga uskuda. Kuidas võis see küll mõjuda teate toojaile? Nad olid ise oma silmaga võinud näha tühja haua. Neile oli näidanud end ka ülestõusnud Issand ise, kuid kui nad sellest kõnelesid teistele, siis ei usutud neid.

Nagu olid jüngrid ülestõusmise hommikul, nii on tänapäev lugematuid hulki, kes ei suuda uskuda, et Kristus on võitjana tulnud välja hauast, tallates jalgade alla surma väe ja võimu. Ka ülestõusmisepüha hommikul, kui kõikjalt kostab võimas hüüd: „Ta on tõesti üles tõusnud!“, siis ikka liigutakse langetatud peaga, silmis pisarad ja hing täis valu. Vaid hetkeks tõstetakse pea, vaadatakse küsiva pilguga, ja ilma et otsitaksegi õiget vastust, sammutakse edasi uurivalt ja valurikkalt. Häda ja viletsus rõhub endiselt, surm sammub nende suhtes võidurikkalt ühe juurest teise juure; kuid ei märgata, et samal ajal elu Issand, kes on võitnud surma ja patu meelevalla, kuulutab uue elu hommikut hüüdes: „Surm on ära neelatud võidusse! Surm, kus on sinu astel; põrgu, kus on sinu võit!“

Kas ei kõnele ülestõusmisepüha hommik, et Kristuse läbi on kõik saanud teiseks? Surm on surnud ja elu elab, sest Kristus on ülestõusmine ja elu. Haud ei suutnud teda hoida ega suutnud teda takistada ka valvurid, sest ükski vägi ei suuda pidurdada puhkevat elu.

On suur ja rõõmus tõsiasi, et Jeesus ei jäta omi pimedusse. Kui küll jüngrid kohe ei suutnud uskuda, siis tuli Jeesus ise nende keskele ja ütles: „Rahu olgu teiega!“ Siis oli neil häbi, et nad enne polnud suutnud uskuda. Ja ega ole ka meile midagi suuremat kui et Issand ise tungib meie pimedusse ja näitab end kõigile, et

PÖÖRDEPUNKTIL

EVALD JALAK

Ülestõusmise pühi, Suurt Reedet ja Neljapäeva, Palmipuude püha pühitseb suur osa kogu maailma inimkonnast Kristuse kannatamise, ristisurma ja ülestõusmise mälestamiseks — Tema lunastustöö teostamise ja lõpu mälestamiseks, mis peab olema olnud uue ja parema ajajärgu alguseks kõigile inimestele. Enne seda suurt lunastustööd pidi iga surelik olema pühendatud hukkaminekule ja pimedusele, Kristuse missioonij teostamine tähendas uue ja igavese elu algust kõigile surnud, elavatele ning veel sündimatagi põlvedele.

Inimsool pole vist ühtki teist nii haaravat ja sügava tähendusega lugu ega legendi kui see puusepapoja surma ja ülestõusmise lugu. 65 põlve järgemööda on inimsoos elanud mälestus Tema elust ja surmast ega lase meid lahti praeguselgi materialistlikul ajal. Miks? Mis oli Selles Mehes, Keda me mälestame veel nii suure kiindumusega 2000 aasta pärast? Selles, Keda veel praegu rohkem kui ühtki teist vaimuriigist ühtede poolt armastatakse ja austatakse, teiste poolt vihatakse ja sala-

takse, kolmandate poolt tõrjutakse tagasi külma ükskõiksusega.

Kuidas meie kõik ka suhtuksime neile tekstidele ja pühakirjale, mis kõnelevad Kristusest, missuguse nime ka keegi on annud või annab Temasse uskuvale armastusele, kuidas keegi ka määratleb oma seisukohta Jeesuse suhtes — üks on meile kõigile vaieldamatult selge: ükski inimeste poolt väljendatud või väljendatav mõiste, ükski paljudest teoloogilistest formelitest ei suuda täielikult haarata Tema isikut Ta viimse saladuseni ja ulatuseni. Tema elu ja surm kuulutab kõigile ainsat ja suurt teadvust: pärast seda, kui see armastus suri ristisurma, on maailm muutunud palju külmemaks ja vaesemaks. Ja kui me praegu asetaksime küsimuse: miks pidi Kristus surema, siis küsime ühes sellega: Miks peab ikka ja sagedasti armastuse ja hea tee siin maailmas lõppema piinas ja surmas? Miks inimsoo ajaloo rõõmsamatele ajajärgudele järgnevad jälle varsti masendavad kannatused ja kõige vahepeal ülesehitatud ning hellitatud hea varjutamine.

*

igaiüks suudaks uskuda: „Ta on tõesti üles tõusnud ja sellega võitnud surma!“

Et haud on tühi, see on ülestõusmisepüha rõõmsõnum. Ja kui kord kellegi kristlasemisjonäri juure, kes oli jutlustanud Kristuse ülestõusmisest, tuli üks muhameedlasist ja ütles, et muhameedlased on rikkamad kui kristlased, sest neil on seda, mida kristlastel ei ole, ja põhjendas seda sellega, et nende minnes Mediinasse nad leiavad seal haia, kus Muhamed tõesti puhkab, kuid Jeruusalemast kristlased leiavad tühja haia, siis vastas kristlane, et selles veel peitubki kristlasile rõõmsustamise peapõhjus. Muhamed on surnud, kuid Jeesus on elu Issand. Sellepärast on ta haud tühi, et ta on üles tõusnud surmast.

Kas ei pea hõiskama igaihe süda, et „surm on ära neelatud võidusse“ ja et iga päev meie juures on see, kes on öelnud: „Mina elan ja teie peate ka elama.“ Aamen.

J. Juhkental.

Raske on tänavuse hilise kevade võidu saatvatamine visast talvest, veel raskem on praegu tee rahvasteleppimisele ja maailma rahunemisele rahvusvahelisest kaosest. Üksikinimine on pidanud rahutuse ja hirmugagi konstaterima, et süttiva usaldamatuse rasked pilved ripuvad ikka ähvardavamalt kogu maailma rahvaste ja riikide kohal. Oleme tunnistajaiks enneolematule kaosele rahvusvahelises seisukorras, kus nimelise rahu ajal ja nimeliselt rahu ning paremuse nimel hävitatakse veristes tapatalgudes maailma vanimaid riike ning lõhestatakse üksteisest hävitavateks leerideks aastatuhandeid kokkukuulunud rahvusi. Mitte üksnes meie paljukannatanud Euroopa, vaid kogu maailm sarnaneb praegu sõjalaagrile enne meeletlikku lahingut, kus eelseisva verise otsustuse ootel enam ei panda millekski endisi pühalikke ja vabatahtlikke töotusi ja sõnaandmisi ning kus eelväed juba on rüüstamas pealahingu-

platsi toetuspunkte. Maailm on relvastunud mitte ainult materiaalselt, vaid iga rahvas ehitab endale ka vaimselt ja moraalselt terasest ja betoonist läbitungimatuid kindlustusmüüre, nagu oleks ühine inimkonna üksteise mõistmise keel muutunud võimatuks igavesti.

Sallimatus valitseb kõikjal. Sallimatus pühitseb võitu — rahvuslik, ideede, ühiskondlik sallimatus, õigustamatu võitlus ainult iseene nimel. Nagu iseenesestmõistetavatena kõlavad meie kõrvus vapustavad sõjateated, et Hiinas hiigelkanalid, mis aastatuhandete eest on ehitatud viljapõldude ja nurmede viljakaks niisutamiseks, on ääreni täidetud võitluses langenute ja haavatute verrega ja et Hispaania ainult veerand tundi kestnud pommitusretkel tapeti 700 süütu last, missugustest Lunastaja ütles, et laske nad Tema juure minna, ning käskis meidki saada niisama usaldavateks ja puhtasüdamelisteks kui need süütu meele tuse ohvrid.

Niisugusel ajal ja niisugustes nähetes pole ime, et inimsüdame ärahirmutatud ja vaevlevas tuksumises tõuseb valuline ja kahtlev küsimus: Kas niisuguse maailma, niisuguse

Varakevadised küllalised lõunast

inimkonna, niisuguste „lunastatute“ eest maksis kannatada, end lasta peksta ja alandada Öilsaimal Inimestest? Kas ei tundu niisuguses maailmas lunastustöö mälestamise pühade pühitsemine ainult selle lunastamise ja Lunastaja teotamisena? Ning lõpuks: kas pole Jeesus elanud ja kannatanud asjatult? Sest kõik näib olevat arenenud ja näib arenevat just vastupidisena sellele, mis pidi saavutatama lunastamisega.

Aga suur Kristuse vastane Friedr. Nietzsche on kord ka ütelnud, et vaatamata kõigele on ristilöödud Kristus ikkagi jäänud öilsaimaks kujuks inimsoo ajaloos. Seegi suur „väertuste ümberhindaja“, mees, kellele kristlus näis nii vägevana, et ta oma tunnustust temale võis väljendada ainult vihkamise läbi, oli sunnitud tunnistama, et Kristuse rist on tähendanud inimsoole pöördpunkti, mida ei saa teha olematuks.

Seepärast jätkem kõrvale kõik usuteaduslik-dogmaatilised seletused ja kaalumised Lunastaja ümber, jätkem kõrvale ka resigneeruva kristluse hädaldamine — mitte seda ei pea kutsuma esile Kristuse ristisurma ja missiooni tõlgitsemine tänapäeval. Rahuldugem vaid selle teadmise, et ristiusu põhimoraalid on kümnete põlvete kestes siiski jõudnud miljonitesse südamesse — on kõnelemas kaasa maailma südametunnistusega.

On kõnelemas kaasa praeguselgi karmil ajal. Me teame üksikisikuist, et südametunnistust ei saa eales täiesti suruda maha — kord murrab ta enese ikkagi läbi. Kord end läbi murdma peab ka maailma südametunnistus, nagu alati karmid ja meeletud ajad on vaheldunud parematega.

Ning lõpuks — Euroopa ajalugu on just vastolude ajalugu. Euroopa on dialektilise vaimu kodumaa, ideede ja seltskondlike jõudude võitluses arenemise kodumaa. Sellised võitlused on tagantjärele leidnud ajaloo poolt õigustusegi, kuna neil sagedasti on olnud suur sisemine mõte — läbimurdmise kõrgemaile maailma arengu astmeile. Suurte vastolude võitluses on sündinud nii mitmedki kõrgemad, inimsugu edasi viinud ideed, kõrgemad ühiskondliku korra vormid, mõistlikum ülerahvuste kord. Eks olnud ristiusu ajalugugi üks selline suur võitlus erinevate ideede ja maailmamõistmiste vahel?

Seepärast ei saa me ka praegu ülestõusmis-pühade kellahelinale minna vastu ainult lootusetusega. Nende julgustavat kuulutust tuleb võtta usuga, mitte ainult kartusega. Peame lootma ja uskuma, et praegunegi pinevus, võitlused ja vintsutused maailmas on vaid uue ja parema aja sünnitusvalud — nagu need on vapustanud maailma mitmel ja mitmel korral varemgi. Maailm on elanud üle raskemaidki

*Kevad annab hoogu kodu-
kaunistamistödele*

aegu. Ja eales pole siis aidanud ainult ahas-
tamine, vaid usk inimsoo tulevikku. Usku ja
kindlust vajab maailm praegugi: et praegune
on vaid rahvastekevade eeltormid.

Selline usk nõuab suurt enesekindlust. Ja
seda andku meile tänavunegi meenutamine
Sellest, Kellel oli seda üliinimlikult.

*

Tänavused ülestõusmise ja kevadepühad
Eestis langevad ligikaudu ühte tähtsaima
sündmusega meie riiklikus ja poliitilises elus:
uue põhiseaduse alusel valitud ja moodustatud
esimese rahvaesinduse kokkutule-
kuga.

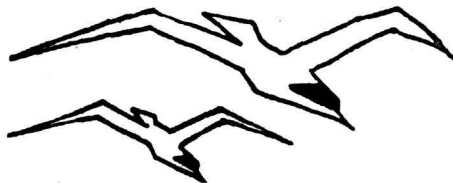
On ülearune siin veel kord korrutada selle
sündmuse suurt tähtsust — hinnangu sellele
on annud meie riigijuhid oma sõnavõttudes
ning seda on igatühele selgitatud ka meie poliitilise
ajakirjanduse kaudu.

Olgu üteldud veel vaid niipalju, et esi-
mese Riigivolikogu ja Riiginõukogu tegevuse
algamine on vist kõige mõõduandvamaks ja
uut ajajärku märkivamaks silmapilguks meie
riiklikus arengus üldse pärast Vabadussõja
lõppu. Sest kuigi ka esimese ja teise põhi-
seaduse algus märkis üksikuid verstaposte
Eesti Vabariigi ajaloos, olid need siiski vaid
järjekordsed üksikud arengujärgud, mida peab
tegema läbi iga arenev riiklik organism, et
jõuda stabiliseeritud olukorrani. Ning seda
stabiliseeritud olukorda tahamegi näha ja

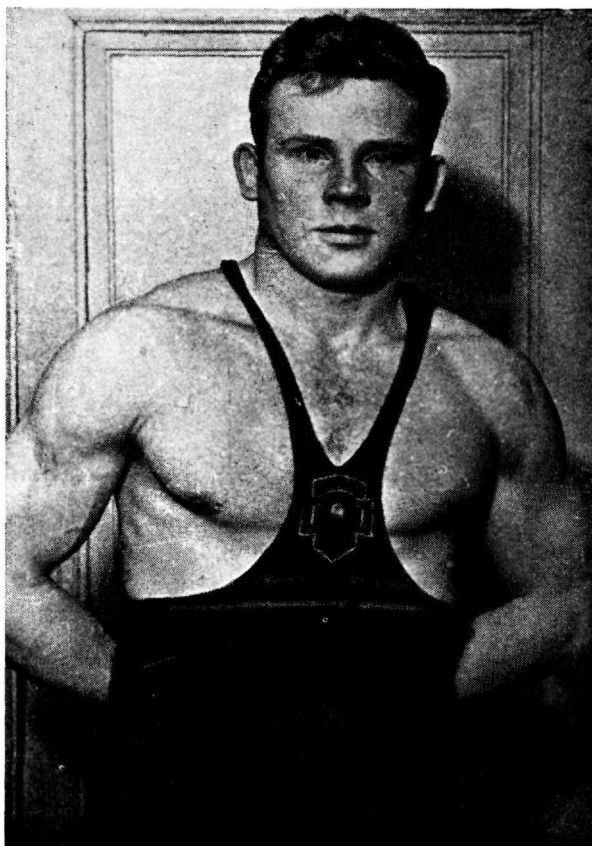
loota algavas uues põhiseaduslikus poliitilises
elus.

Kui nüüd meenutada maailma vapustatud,
tasakaalutat ja ohtlikult käärivat olukorda
üldse ja mujal, siis võime end kiita tõesti
õnnelikeks, kes me oma uue ajajärguga näime
jõudvat välja sisemisest lõhestusest, tasakaa-
lutusest ja ebastabiilsusest. Veel rohkem:
peame oskama olla selle üle uhkedki, milleks
meil sagedasti ja nii mõnelgi on seni puudu-
nud julgus ja enesekindlus. Olgu märgitud,
et väljaspool mõistetakse Eesti sisemist sta-
biliseerumist ja väljajõudmist ajutisest üle-
mineku ajajärgust hinnata vahest ehk pare-
mini kui oskame meie ise oma kodus: teiskord-
selt seab demokraatia ja tõsise rahvavalitsuse
kodumaa, Inglismaa, ajakirjandus meid eesku-
jaks maailmale. Esimest korda oli see siis, kui
Eesti kõigist teistest vanematest ja suurema-
test riikidest varem oskas orienteeruda pärast-
sõjaaegse ja pärastrevolutsioonilise Ida-Euroo-
pa muutunud poliitilistes olukordades ning sõl-
mis esimesena rahu Nõukogude Venemaaga.
Siis nimetasid inglased Eestit „hiireks, kes nä-
rib katki võrgu Briti lõvigi ümbert“. Nüüd ni-
metab ta meid esimeseks „rahvastekevade pää-
sukeseks, kes diktatuuride kõrvemaalt on jõud-
nud tagasi demokraatia kevadesse“.

Peame oskama hinnata seda hinnangut,
peame oskama hinnata iseendid, peame olema
teadlikud ja uhked oma saavutustest. Olgu
algav ajajärk tõesti kevadeks meie paremale,
õnnistusrikkale saatusesuvele!

SUURE MATISÜNDMUSE LÄVEL

*Kas ta jätkab Palusalu võiduradasid?
Johannes Kotkas, raskekaal*

Vaevalt paar nädalat lahutab meid Euroopa käesoleva aasta suurimast matisündmusest — euroopa-meistrivõistlustest greeka-rooma maadluses. Mitte üksnes Euroopa, vaid — vähemagi liialduseta julgesti öeldes — kogu spordihuvilise maailma pingeline tähelepanu kiindub nädalaks-paariks Läänemere põhjakaldale — vanale Tallinnale.

Siin asub euroopavõistluste suurareen 1938! Ametlikkude euroopavõistluste sündmuste-kirju ahel Riia - Budapest - Dortmund - Stockholm - Praha - Helsingi - Room - Kopenhaagen - Pariis haarab suurlinnade hulka vana ajaloolise Tallinna.

Kui Rahvusvaheline Maadlusliit möödunud aasta mais Pariisi kongressil usaldas 1938. aasta euroopavõistlused Eestile, siis see otsus langes niivõrd suure üksmeelsusega, mis uhkesti tunnustavalt kajastus kogu Euroopa ajakirjanduses. Selle otsuse ümber polnud telgitaguseid keerutamisi ega häältekauplemisi nagu varemalt teiste rahvustega kahjuks mitmel puhul. Eesti matiesindus ei vajanud suurriikide eestkostmisi ega tapvaid sõnalahinguid selleks, et saada võistluste korraldamist enda kätte. Ei! Vaid eesti lihastejõud ise — Lurichi-päevist kuni Berliini olümpia kullasärani

oli selleks vaieldamatuks faktiks, mis kindlustas Pariisis Eestile teenitud rahvusvahelise tunnustuse — suurvõistluste areeni Tallinnas.

Euroopa-meistrivõistlused Tallinnas langevad ühte Eesti maadluspordi-ajaloo kolmekordse juubeliga. Nimelt tuli 1888. aastal Eestisse Gustav Bösberg, kes esimesena hakkas rajama kindlasüsteemilist maadluskooli. Sellest möödub tänava 50 aastat. Teiseks juubeliks on see, et 40 aasta eest tuli Georg Hackenschmidt esimese eestlasena Viinis peetud suurvõistlusil kõigi kaalude maailmameistriks. Ning kolmandana — 5 aasta eest 10. aprillil pandi alus iseseisvale raskejõustikuliidule.

Need asjaolud omakorda suurendavad võistluste niigi laiaulatuslikku pidulikkust.

Pole üleliigne, eelolevate suurvõistluste puhul heita lühikest tagasivaatlikku pilku meie kuulsusrikkale matimevikule. Maadlust on nimetatud õigustatult Eesti rahvuslikuks spordialaks. Eks kõnele juba meie rahvaluule kaugeilt muinaspäevilt Kalevipoja ja Suur Tõllu võitlustest, vägitegudest ning nende hiigeljõust. Eks tea me sedagi, et eestlasel jätkus jõudu ka raskeil orjusepäevilgi külavainul ja kiige all rammutatsumiseks ning vägikaikavedamiseks.

Esimesi suuri lehekülgi eesti maadlusajalosesse töid möödunud sajandi lõpp ja käesoleva sajandi algus.

Georg Lurich... Georg Hackenschmidt... Aleksander Aberg... Nende meeste nimed on tulikirjas jäädvustatud mitte ainult Eesti, vaid kogu maailma spordiajaloses.

Sajad, tuhanded, miljonid inimesed imetlesid aastakümnete kestel rõkkava vaimustusega eesti lihaste-rammu võidutsemisi kõigis maailmajagudes.

Lurich... See oli nagu võlusõna, mis ajas masse liikvele. Ja kuigi maailm tundis Lurichit venelasena, ometi iga eestlane hoolimata võõra võimu kammitaist tundis südames uhkusevärinaid, sest see oli eesti mees.

Säravad teetähised, mille rajasid Lurich-Aberg-Hackenschmidt, on jäänud püsima Palusalu-päevini. Eestlase vana viikingiveri kihutab kuulsa kolmiku järglasigi sammuma etteraiatud kuulsuseradu. Eesti matijõud ei rahuldu kodus rajaga. Ta ihkab kaugematele randadele...

Eesti matiiviikingid ründavad suurlinnade võistlusradu, võideldes läbi raskuste ja kitsikuse — edasi!

1912. aasta. Stockholm olümpiamängud. Esmakordselt astub olümpiamatiale eestlane. Martin Klein tuleb toime maadlusajaloo ainulaadsema ja omapärase sangariteoga: ta maadleb soomlase Asikaisega 11 tundi 40 minutit! Siis murdub soomlase vastu-panu — ning eestlane on saavutanud esimese olümpiamedali! Ta peab paratamatult leppima hõbemedaliga, kuna „kuldse rubla“ püüdmiseks tulnuks kohe astuda puhanud rootslase A. Johanssoni vastu. See olnuks aga üle inimlike võimete piiri.

Eesti iseseisvusega algab uus ajajärk ka spordil-
elus. Vaevalt saabununa võidukast vabadussõjast,
sportlased ruttavad Antverpeni olümpiale. Etteval-
mistust pole, edukuse väljavaateid pole, pole õiget
varustustki, kuid on seda tulisem tahe — näidata maa-
ilmale, et Eesti on saanud iseseisvaks riigiks, astunud
täisõiguslikuna teiste rahvaste hulka. Kindral Laidoner
annab sõjaväe tagavaradest leivakoti kaasa!

A. Neuland toob tõstmises olümpia-kulla, A.
Schmidt hõbemedali, J. Lossman maratonis samuti
hõbemedali — kuid maadlejate võidukoit ei
kuma veel... E. Pütsep, H. Kruusenberg, A. Kuk-
ka ja M. Müller ei pääse veel kohtadele...

Järgnevat aastail vilksatab juba rahvusvahelisi
võite, kuni Pariisi olümpial 1924. aastal Eesti mati-
mehed panevad enesest rääkima kogu maailma: V.
Väli tuleb greeka-rooma maadluses sulgkaalus ja O.
Käpp vabamaadluses kergekaalus olümpiavõitjaks-
maailmameistriks! A. Kusnets kesikkaalus toob
Eestile pronksmedali.

Siit alates arvestatakse Eesti Euroopa viie pa-
rima maadlusrahva hulka. Siit peale jätkub
eesti mativiikingite võidukäik euroopa metropolides.

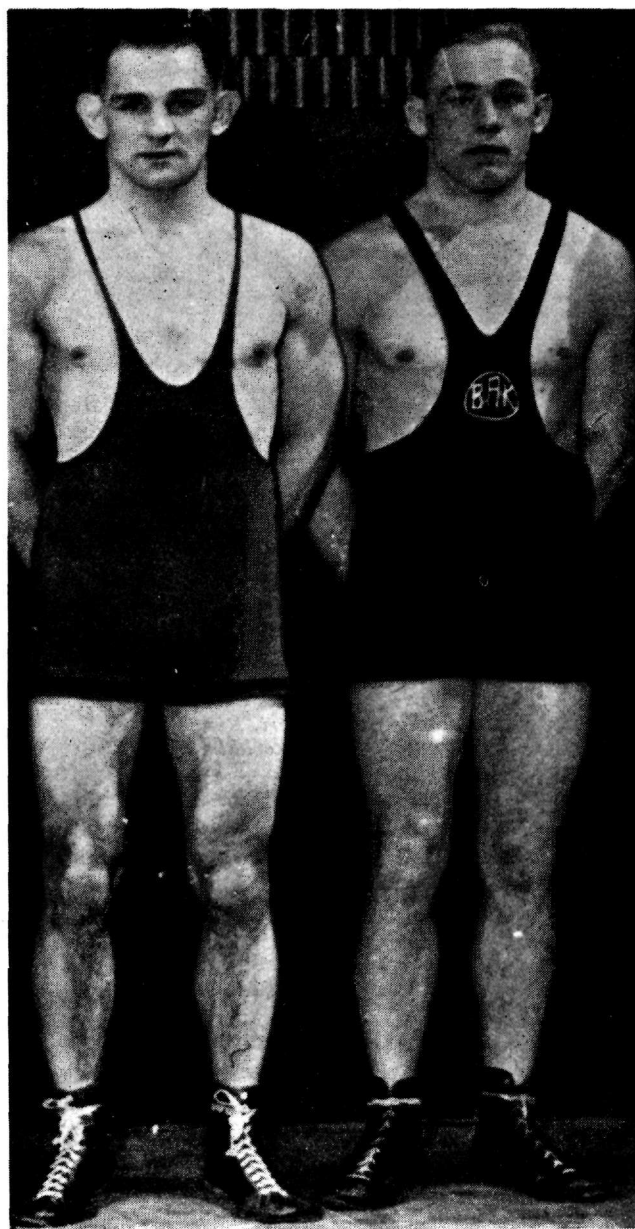
1926. aastal V. Väli saavutab Riias Euroopa esi-
võistlustel sulgkaalus euroopameistri tiitli. Ka teised
eestlased O. Käpp ja R. Loo platseeruvad silmapaist-
vale positsioonile. Veel hiilgavamalt esineb Eesti
meeskond järgmisel aastal Budapestis. V. Väli tuleb
sulgkaalus jälle euroopameistriks, E. Pütsep ja A.
Kusnets kesikkaalus teisele kohale, O. Käpp kerge-
kaalus ja R. Loo poolraskekaalus kolmandale kohale.
Üldkõkkuvõttes Eesti jagab esikoha Euroopa tuge-
vaima maadlusmaaga — Ungariga. Neil võistlustel
Budapestis oli iga eestlane lähedal euroopameistri
tiitlile, — lähemal kui kunagi enne.

1928 — Amsterdami olümpia-aasta — toob V. Väli
näol jälle Eestile olümpiakulda.

Järgnevad euroopa-esivõistlused Dortmundis, Stok-
holmis, Prahas, olümpia Los Angeles'is, euroopavõistlus-
sed Helsingis, Roomas... Eesti matimehed ei puudu
enam üheltki suursündmuselt. Eesti uhke positsioon
viie parima maadlusrahva hulgas püsib. Paratamatu-
tele mõõnadele järgneb reas uusi võite!..

Siis tuleb Berliini olümpia!.. 1936... Kõigi aegade
suurimad olümpiamängud... Sini-must-valge lööb olüm-
piamastis lehvima võimsamalt kui kunagi enne. Krist-
jan Palusalu, Agu Neo, Voldemar Väli...
Kulda, hõbedat, pronksi... Kristjan Palusalu, kahe-
kordne olümpiavõitja, maailma tugevaim mees... Kogu
maailm kõneleb Eesti olümpiasangarist, uuest Lurichist!
Maailma ajakirjandus ei leia küllaldaselt imetlussõnu
selle vahva eestlase ülistamiseks.

Kodumaa tervitab olümpiavõitjaid, eriti aga Palu-
salu kirjeldamatu vaimustusega. Kogu maa elab võim-
sas spontaanselt puhkenud vaimustusetormis. Hall va-
natudike, põlvepikkune jõmpsikas, rikas ja vaene,
maamees ja linnasaks — kõik kõnelevad Palusalust
— rahvuskangelasest. Tundideviisi juubeldavad mää-
ratud rahvahulgad pealinna tänavail. Ka spordivõhikud
ja -vaenlased rõkatavad rõõmuhõiskes. Maadlus või-
dutseb!..

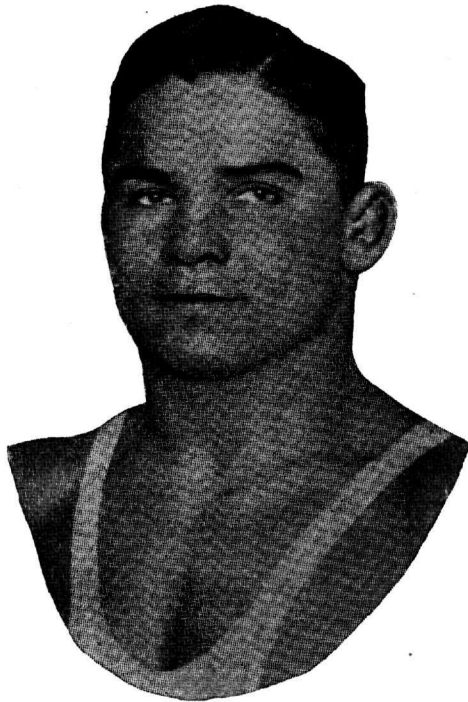
*Kaks kuulsaimat matirootslast:
Ivar Johansson (vasakul) ja Axel Cadier*

Eesti mativõitjate võimas kaja — Palusalu! Eesti!
— lainetab kaua kõigis maailmajagudes.

Need Berliini olümpia järelepäevad olid rõõmu-
perioodiks kogu rahvale ja jäävad kauniks mälestus-
seks tulevastele põlvedele.

Juba järgmisel kevadel, 1937. aasta mais, paneb
Palusalu ja Ko spordimaailma enesest uuesti kõne-
lema. Pariisis euroopavõistlustel Palusalu kinnitab
uuesti, et tal pole kogu Euroopas vastast.

Palusalu tuleb euroopameistriks. Jälle imetlevad
tuhanded selle kange eestlase hiiglajõudu, uuesti tuk-
sub iga eestlase süda põhjendatud uhkusetundes. Eesti
mattiaksiad aina kerkivad...

*Ludwig Schweikert, Saksa
Euroopa parimaid keskaallasi*

Kui siis veidi hiljem Eesti võidab kahekordsel maavõistlusel Soomet, kroonivad soomlased noorema velle Rootsi järele maailma maadlusrahvaks nr. 2. See oli sõbralik kompliment, väikese, veel sõbralikumaa liialdusega...

*

Seisame nüüd Tallinna euroopavõistluste lävel. Jälle on laiades rahvahulkades matikihinat-kahinat, elevust ja arutamist.

65 valitumat maadlejat 12 riigist asub Tallinnas matile, et selgitada rahvuste paremust maadluses 1938. aastaks. Täisarvuliste meeskondadega võistlevad Tallinnas Rootsi, Soome, Saksa, Türgi, Daani, Läti ja Eesti. Ungari ja Norra saavad 5 meest ning Itaalia, Tšehhoslovakkia ja Šveits igaüks 2 võistlejat. Kui varem peetud euroopavõistlustel osavõtjaid on olnud veidi rohkem, siis nii tugevat nimelist koosseisu pole olnud mitmel eelmisel võistlusel. See 65-meeline valik on kahtlemata Euroopa parim, tugevaim. Need rahvused, kellel pole eeldusi kohtadele pääsmiseks, on targu jäänud eemale. Nii on konkurents pinevam juba ette, pinevam kui kunagi varemalt. Tarvitseb vaid lehitseäda osavõtjate nimestikku, et veenduda selles selges faktis. 65 mehe hulgas pole õieti ainustki maadlejat, kelle matikarjääri ei ilustaks pikk rida igasuguseid meistritiitleid. Kõigepealt rida mitmekordseid olümpiavõitjaid — kulla-, hõbedaja pronksimehi, samuti mitmekordseid europameistreid, mehi, kes kümneid kordi võidutsenud kõigis Euroopa riikides. Viiks asjatult pikale loetella nende võistlejate tiitliterateda.

Ivar Johansson, Axel Cadier, Herbert Olofsson, Egon Svensson, John Nyman, Lauri Koskela, Kustaa Pihlajamäki, Väinö Perttunen, Schäfer, Schweikert, Seelenbinder, Gallegati, Coban... neid nimesid on aastate jooksul kuulnud sadasid kordi. Neid nimesid kuuleb meie spordihuviliste pere ka eeloleva 4 võistluspäeva kestel kõige rohkem.

Aga kuidas läheb meil, eestlastel, oma kodus? Mis saab? Kas suudame senist positsiooni hoida? Ons meil väljavaateid?

Iseenesest mõistetavalt need küsimused kerkivad võistluste lähenedes üha elavamalt esiplaanile. Kas jätkub meie senine matiedukus või saame just oma kodus tugevasti lüüa?

1. Kaotasime hiljuti kahel rindel Soomele. 2. Palusalu, meie kindlaimaist kindlaim suurlootus, ei saa käevigastuse tõttu võistelda. 3. Raskejõustikuliidus tekkis esimehe kriis...

Need kolm asjaolu üksteise kannul, vaevalt kuu aega enne suurvõistluste starti, tekitasid laiemates hulkades arusaadavalt üsna tugevaid pilvitusesaragaid.

Maavõistluse kaotus Soomele ei tekitanud siiski kibedustunnet. Mõisteti, et Soome kuulub maailma parimate esirinda, kelle vastu napp kaotus pole põrmugi häbiks. Ei või ju tahta võita igal aastal.

Raskeks löögiks kujunes aga Palusalu väljalangemine rivist. See, et „Maailma Kristjan“ ei saa tulla matile, on valusaks punktiks igale spordihuvilisele eestlasele ning viib Eestilt kõige kindlama tiitli lootuse, pealegi kõige väärtuslikuma — raskekaalu tiitli.

Esimehe-kriis raskejõustikuliidus lahenes Spordi Keskliidu kaasabil ajutiseks suuremate valudeta. „Hea käega“ esimees O. Köster jäi ajutiseks oma kohale edasi. Euroopa-võistluste parimaks läbiviimiseks moodustati eriline komitee, kuhu kuuluvad ka keskliidu esimees K. Terras ja abiesimees V. Prii. Eeltööd arenevad normaalselt ja ladusalt. Meie matimeeskonnaga on tehtud pidevalt ja hoogsasti tööd.

Meie väljavaated? Otsekoheselt — meie suuremate maadluspetside arvates need on üsna kesised. Ja näib, et pole põhjust ägedaks vastuvaidluseks. On üsna tugevaid, vägagi olulisi ja mõistetavaid eeldusi, et võime eelolevaid võistlusil halvemal juhul jääda hoopis kohata! Laiemates hulkades võiks see mõte tekitada praegu vägagi tugevaid lainetusi. Võidakse küsida, et mis siis matimeestega nüüd lahti on, et just oma kodus ei pääse kohalegi! Võidakse lisada, et olümpiailt on toodud medaleid, euroopavõistlustelt Budapestist, Roomast, Pariisist ja mujalt on tulnud edukalt tagasi ning nüüd oma kodus — järsku — ilma kohata!

Meie laiem spordimass on viimaste aastate võitudestärast nii pimestatud pidev ja rahuldust leidnud võidujanu on paisunud niivõrd aplaks, et võimalikku kohata jäämist Tallinnas ei osataks kuidagi seedida. Seda enam, et maadluse populaarsus on kasvanud kogu maal otse lennulise kiirusega.

Tulevaste noortejuhtide tööradadelt

Reedel, 8. aprillil, korraldasid Tallinna Seminari noorkotkaste ja kodutütarde rühmad ühisettevõtte piduliku koonduse Tallinna Seminari ruumes. Öhtu, mis koosnes tseremooniast ja sisukast ettekannete osast ja mida jälgima oli kogunenud rohkesti noorkotkaste ja kodutütarde vanemaid, sama kooli õpetajaid ja kaasõpilasi, õnnestus kõigiti ja jättis meeldiva mulje. Ametlikus osas peale töötuste ja lubaduste andmist võtsid sõna Seminari direktor E. Etverk, Seminari algkooli juhataja E. Araste ja KL Tallinna Maleva pealik kol.-lt. J. Lepp. Kõnelejad oma sõnavõtus kriipsutasid alla äsja antud töötuste-lubaduste sügavat mõtet ja neid suuri ülesandeid, mis on täita Seminari rühmadel ja kõigil neis töötavatel õpilastel kui tulevastel juhtidel noorsoo organiseerimise ja organisatsioonitöö edasiarendamise tööpõllul tulevikus.

Seminari noorkotkad ja kodutütred koos juhtide ja koolide juhatajatega piduliku koonduse lõppedes

Võidakse kohe küsida, et ons meie maadluse-tase nii järsku pistnud lippama allamäge? Ei, seda mitte. Esijoones arvestagem seda, et ka pidevamalgi edurajal võib tulla kergeid paratamatuid seisakuid. Meie matiesinduses pole uusi tähti, uusi suurklassiga maadlejaid. Sikk, Kaaremäe, Väli, Puusepp, Froman, Neo — kõik nad on vanad, vanad tuttavad, ammust ajast. Üksnes Palusalu asendaja Kotkas raskekaalus ja vast ka Froman ning Puusepp on pisut erinevama noorema staažiga teistest. See rivistus on kahtlemata parim, mida suudame praegu välja panna. Kui üksikute kaalude järele püüda analüüsida võimalikke tulemusi, siis see viibki eeltoodud arvamise juure. Enamik meie matimeestest on oma välismaiste vastastega mitmel korral maadelnud ning selle tõttu pole eriliselt raske, kuigi paratamatult kurb, jõuda üsna hõredavõitu lootustelätte.

Kõigis kaaludes on võrdvõimelisi suurklassi-mehi, kelle vahele trügimine meie meestel näib seekord eriti raskena.

Kärbeskaalus on tiitlipretendentideks rootslane Pettersen, soomlane Perttunen ja ungarlane Zombori. Need kolm on tugevasti paremad meie Sikust. Sulgkaalus on tõenäoliseks võitjaks mitmekordne euroopa-meister ja olümpiavõitja Kustaa Pihlajamäki. Sellele hiilgavale tehnikamaadlejale on võimetelt väga lähedased sakslane Schwartzkopf ja rootsi kuulsus Svensson. Ka selles kaalus pole meil väljavaateid. Kergekaalus peaks eelduste kohaselt kindlaks peremeheks olema rootslane Olofsson, kuna 2.—3. kohale pretendeerivad soome kuldmedalimees Lauri Koskela, sakslane Nettesheim ja alles siis meie Väli. Kergekeskkaalus tuleb pearivaliteet tõenäoliselt Berliini olümpia kuld- ja hõbemedalimeeste rootslase Svedbergi ja sakslase Schäferi vahel. Selles kaalus võib aga kohavõimalus avaneda ka eestlasele — Puusepale. Keskkalaalus hirmutavad esijoonest 2 maailmakuulsust ja ühtlasi ka eelolevate võistluste kuulsamat meest — rootslane Ivar Johansson ja sakslane Schweikert. Need on jälle võistlejad täiesti klass omaette. Kol-

mandana lisandub itaallane Gallegati, kellele Mägi kaotas nii Berliini olümpial kui ka Pariisi euroopavõistlustel. Pole aga võimatu, et Froman suudab enese trügida siiski 3. kohale. Poolraskekaalus näib esikoha küsimus peaaegu kindlana: meistritiitli saavutab järjekordselt rootsi suurkuulsus Axel Cadier. Teisele kohale võib juttu olla eeskätt sakslasest Seelenbinderist, edasi itaallasest Silvestrist ja alles siis Neost. Juhul, kui Neo ei peaks tulema matile (ta tervis pole praegu täiesti korras), siis asendaks teda Karklin. Viimasel võiksid kaalu saades olla vahest pisut paremad väljavaated. Raskekaalus on favoriitideks rootslane Nyman ja türklane Caban. Nende kõrval võib Kotkal tekkida üsna kindlaid eeldusi kohaletulekuks.

Nii näivad eeldused praegu. Loomulik, et tegelikult olukorrad võivad kujuneda risti vastupidiseks, kuid seniste eelduste põhjal ei saa palju teisiti arvestada. On ju üldiselt teada, milliseid uperpallitamisi ja kurioosumeid võib tekitada juba üksnes loos. Kõige paremad võivad omavahel juba esimesel ringil sattuda kokku, mis võib kaotaja suruda taha-pole enesest tegelikult nõrgemast võistlejast.

On samuti tõenäoline, et võib tulla vägagi raba-vaid üllatusi, mis omakorda paiskaksid segi kõik eelarvestused.

On kindel, et meie matimehed püüavad teha kõik võimaliku parema saavutamiseks. Seekord kujuneb see etteteatult erakordselt raskeks. Kui meie mehed suudavad tuua näiteks paar teist ja samuti paar kolmandatki kohta, võiksimme olla nurisematult rahul.

Kuid, laskem ka optimismikiirel vargsi kaasa kõnelda — ega paremadki kohad pole absoluutselt kättesaamatus kauguses!.. See ei tähenda aga, et peaksime rajama reaalseid lootusi. Pigem lootkem seekord vähem tavalisest, — ei saa võita alati!

H. Mikkin.

Kaitseliidu üleriigilised meistervõistlused maadluses ja tõstmises

KL tänavused üleriigilised raskejõustikuvõistlused, mis toimusid Tartus 9. ja 10. aprillil, kujunesid vägevaks lüliks Berliini olümpia-aastal alanud Eesti raskejõustiku uue tõususuuna määramise ahelas. Need võistlused olid meie rahvapärasteimade spordialade tõstmise ja maadluse jõuliseks esinemiseks, liialdamata öeldes, enneolematul kujul, väljendades Eesti praeguse aja raskejõustiku tõelist taset ja kandepinda nii kvantiteeditilt kui ka kvaliteeditilt.

Nad olid rekordilised ja ületasid kõik sel alal Eestis seni peetud ulatuseliselt, osavõtjate arvult ja tehnilistelt tulemustelt.

Nimetatud võistlustele oli registreeritud 14 malevast kokku 328 kvalifitseeritud võistlejat, missugusest arvust võistles maadluses 175 ja tõstmises 138 meest.

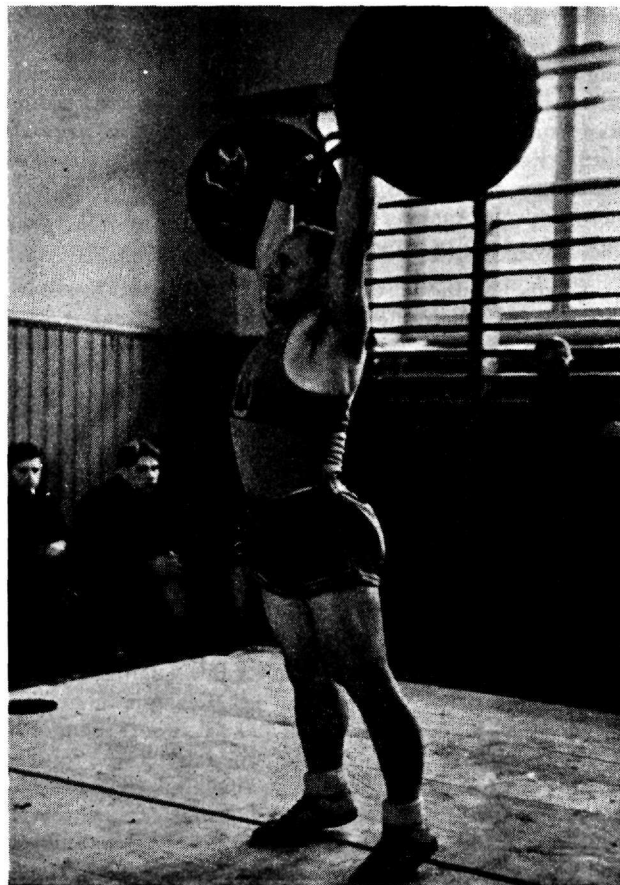
Need võistlused näitasid veelkordselt kindlama tõsiasjana seda, et Kaitseliidu üleriigilised raskejõustikuvõistlused ja nende orgaanilise terviku osadena eelkäänud laske- ja suusaspordivõistlused ilmutavad kõige veenvama täiuslikkusega, kuidas Kaitseliidus viiakse spordi ja kehalise kasvatuses õigeid põhimõtteid laiadest rahvahulkadesse.

Sellega taotellakse kaht riiklikus elus määrava tähtsusega eesmärki. Esiteks suurendatakse sellega malevlaste lahinguväljaõppevõimet, teiseks kasvatatakse meie rahvast tugevaks, terveks ja teguvõimeliseks, millega saavutame teiste kehalise kasvatuses kvaliteetrahvaste taseme.

KL raskejõustikuvõistlused tõestasid, et sport pole tänapäeval enam üksikute fanaatiliste isikute ja kildkondade harrastada. Ta on muutunud riiklikus elus hädavajaliseks tähtsaks teguriks. Sellest järeldus, et sport olgu riigi ja rahva asi.

Möödunud tänavused Kaitseliidu raskejõustiku suurvõistlused tõestasid fakti, et raskejõustik on Kaitseliidule südamelähedane ja et malevais on raskejõustiku arendamise alal tehtud võimsat tööd. Kuigi see töö pole olnud kerge, siis seda hinnatavamaks ta osutub. Kõige rõõmustavam on aga see, et tööd on tehtud malevates suures üksmeeles ja ühise eesmärgi saavutamiseks. Seda eesmärki sümboliseeris

kõige ülevamalt Kaitseliidu ülema kindral J. Orasmaa poolt väljapandud rändauhind parimale raskejõustikmalevale maadluses — võimsa Kalevipoja kuju näol. See kuju kohustagu edaspidi kõikide malevate malevlasi veel hoolsamale töö- ja tegevustahetele, millega kasvatatakse endid tugevaks, tehes seega tugevaks maleva, rahva ja riigi.

L. KUKK, Eesti Kaitseliidu kõikide aegade parim tõstja

Üleriigiliste Kaitseliidu võistluste tehnilised tulemused

Tänavustel Kaitseliidu üleriigilistel võistlustel olid esmakordselt jagatud võistlejad nüüd kolme klassi:

1. Meistervõistlejad, kes Eesti esivõistlustel või KL võistlustel on tulnud esikohale, alates 1930. aastast.

2. Edasijõudnud võistlejad, kes 1930. a. alates on saavutanud 2. või 3. koha Eesti esivõistlustel või algajate KL võistlustel on tulnud kolme esimese hulka.

3. Algajad võistlejad — kõik ülejäänud.

See Kaitseliidu üleriigiliste raskejõustikuvõistluste moodus on kõigiti otstarbekohane ja täidab suurimal määral selle ülesande, mida temaga on tahetud taotella. Säärane liigitus võimaldab tasakaalustada võistlejate võimete vahekordi ja soodustab võistlejate järjekindlat püsivat arenemist. Ühtlasi võimaldab ta laiaulatuselise-mat arvulist osavõttu võistlustest.

Tänavustel KL raskejõustikuvõistlustel uue klassi-jaotuse järgi võttis maadlusest osa:

I. Meisterklassis — 27 osavõtjat.

II. Edasijõudnute klassis — 51 osav.

III. Algajate klassis — 97 osav.

Kokku kõiges kolmes klassis võistles 175 maadlejat, mis on Eestis maadlusvõistlusest osavõtjate uueks rekordiks.

Maadluses kujunes paremusjärjestus järgmiseks:

Meisterklassis:

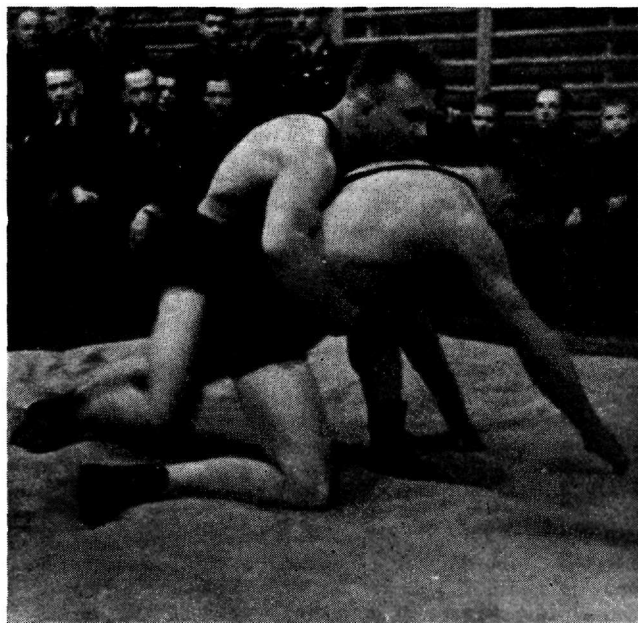
Kärbeskaal: 1. ja KL meister J. Looaru, Harju Malev. 2. R. Muru, Tartu Malev.

Sulgkaal: 1. ja KL meister E. Sumil, Harju Malev. 2. R. Volt, Tartu Malev. 3. I. Teder, Tartumaa Malev.

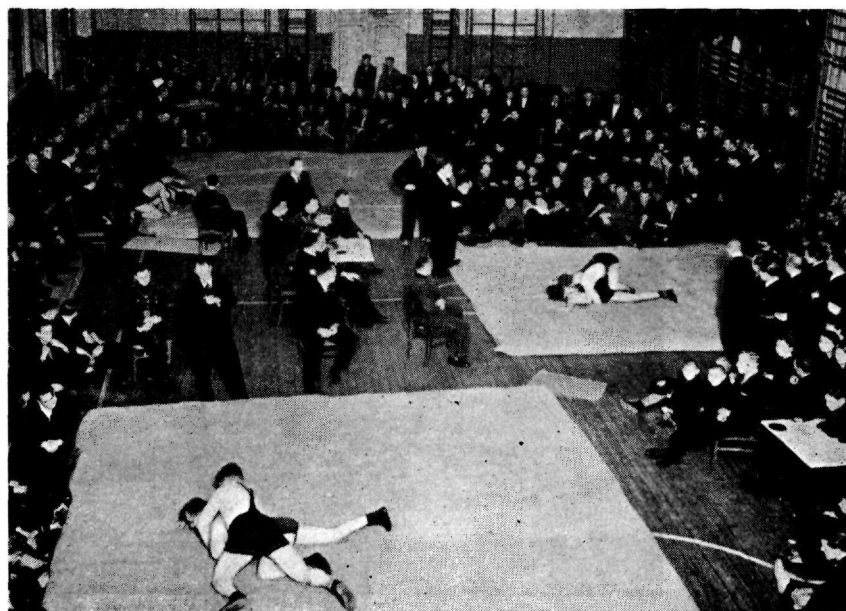
Kergekaal: 1. ja KL meister A. Toots, Tartu Malev. 2. H. Männis, Harju Malev. 3. E. Vuks, Tartu Malev.

Kergekeskkaal: 1. ja KL meister O. Laan, Tartumaa Malev. 2. J. Paumets, Harju Malev. 3. F. Mägi, Tartu Malev.

Keskkaal: 1. ja KL meister A. Villa, Tartu Malev. 2. A. Lõhmus, Harju Malev. 3. F. Kudas, Tartu Malev.

Kaitseliidu kõikide aegade parim maadleja Karl RULLISAAR üritamas seljavõitu Rohtmetsa üle

Üldvaade maadlusvõistlustele. Maadlus käib täies hoos kolmel matil

Poolraskekaal: 1. ja KL meister K. Kullisaar, Tallinna Malev. 2. E. Rohtmets, Järva Malev. 3. A. Tani, Tartu Malev.

Raskekaal: 1. ja KL meister A. Klaasen, Harju Malev. 2. J. Veriik, Valga Malev.

Edasijõudnute klassis:

Kärbeskaal: 1. ja KL meister J. Siimbach, Harju Malev. 2. N. Nahun, Valga Malev. 3. T. Kõiv, Tartu Malev.

Sulgkaal: 1. ja KL meister Viitung, Tartu Malev. 2. Allam, Järva Malev. 3. Lääne, Tartumaa Malev.

Kergekaal: 1. ja KL meister R. Münt, Harju Malev. 2. E. Härma, Harju Malev. 3. Laimets, Lääne Malev.

Kergekeskkaal: 1. ja KL meister Võidula, Järva Malev. 2. Niilberg, Tartu Malev. 3. Laanisto.

Keskkaal: 1. ja KL meister A. Järve, Harju Malev. 2. M. Pihlakas, Harju Malev. 3. A. Preis, Valga Malev.

Poolraskekaal: 1. ja KL meister Parm, Tartu Malev. 2. Grünberg, Harju Malev. 3. Rechlin, Sakala Malev.

Raskekaal: 1. ja KL meister N. Kasakov, Tartu Malev. 2. Mäesalu, Võru Malev. 3. J. Mäesalu, Võru Malev.

Algajate klassis:

Kärbeskaal: 1. ja KL meister A. Aavik, Järva Malev. 2. R. Kool, Tartu Malev. 3. K. Noor, Tartu Malev.

Sulgkaal: 1. ja KL meister A. Soovik, Pärnu Malev. 2. A. Roos, Järva Malev. 3. J. Juhanson, Tartu Malev.

Kergekaal: 1. ja KL meister J. Künnapuu, Valga Malev. 2. E. Pettai, Tartumaa Malev. 3. A. Reissaar, Võru Malev.

Kergekeskkaal: 1. ja KL meister J. Viira, Sakala malev. 2. Telliskivi, Harju Malev. 3. Vihmand, Järva Malev.

Keskkaal: 1. ja KL meister A. Lillo, Viru Malev. 2. A. Saaliste, Lääne Malev. 3. Kontson, Pärnu Malev.

Poolraskekaal: 1. ja KL meister A. Säinas, Lääne Malev. 2. R. Roots, Võru Malev. 3. H. Aus, Harju Malev.

Raskekaal: 1. ja KL meister J. Pormeister, Järva Malev. 2. B. Tomingas, Harju Malev. 3. Kurgmaa, Lääne Malev.

Tõstmine:

I. Meisterklassis 32 osavõtjat.

II. Edasijõudnute klassis 37 "

III. Algajate klassis 69 "

Kokku kõiges kolmes klassis võistles 138 osavõtjat,

Auhindade üldkogu. Vasakult: major J. Ellandi, kol.-lt. Kulbok ja kapt. Lepp

mis on samuti Eestis tõstevõistlustest osavõtjate uueks rekordiks.

Tõstmise tehnilised tulemused olid:

Meisterklassis:

Sulgkaal: 1. ja KL meister A. Kask, Pärnumaa Malev, 262,5 kg. 2. E. Alapert, Tartumaa Malev, 187,5 kg. 3. R. Tippi, Järva Malev, 187,5 kg.

Kergekaal: 1. ja KL meister E. Lund, Harju Malev, 280 kg. 2. H. Saal, Pärnu Malev, 252,5 kg. 3. P. Piiri, Tartumaa Malev, 210 kg.

Keskkaal: 1. ja KL meister R. Laane, Järva Malev, 300 kg. 2. E. Nagel, Viru Malev, 252,5 kg. 3. A. Riivik, Tartu Malev, 242,5 kg.

Poolraskekaal: 1. ja KL meister L. Kuk, Tartu Malev, 327,5 kg. 2. E. Vaikmaa, Tartumaa Malev, 297,5 kg. 3. E. Liliental, Viru Malev, 270 kg.

Raskekaal: 1. ja KL meister A. Lepik, Tartu Malev, 342,5 kg. 2. E. Kallas, Tartumaa Malev, 265 kg. 3. K. Unt, Tartumaa Malev, 255 kg.

Edasijõudnute klassis:

Sulgkaal: 1. ja KL meister H. Suigussaar, Tartumaa Malev, 247,5 kg. 2. A. Lavin, Valga Malev, 242,5 kg. 3. J. Täheväli, Tartumaa Malev, 225 kg.

Kergekaal: 1. ja KL meister V. Siirak, Valga Malev, 270 kg. 2. G. Muriks, Järva Malev, 255 kg. 3. R. Laas, Pärnu Malev, 250 kg.

Keskkaal: 1. ja KL meister A. Vaikmaa, Tartumaa Malev, 310 kg. 2. H. Maidlas, Pärnu Malev, 285 kg. 3. Tedrekull, Harju Malev, 280 kg.

Poolraskekaal: 1. ja KL meister V. Tamm, Tartu Malev, 315 kg. 2. A. Salusoo, Tartumaa Malev, 297,5 kg. 3. L. Kivisikk, Tartu Malev, 280 kg.

Raskekaal: 1. ja KL meister F. Maarits, Pärnumaa Malev, 302,5 kg. 2. O. Orav, Järva Malev, 300 kg. 3. E. Ivask, Tartumaa Malev, 275 kg.

Algajate klassis:

Sulgkaal: 1. ja KL meister J. Västriik, Pärnumaa Malev, 225 kg. 2. A. Kirk, Narva Malev, 220 kg. 3. H. Rannes, Tartumaa Malev, 217,5 kg.

Kergekaal: 1. ja KL meister M. Ilbak, Pärnumaa Malev, 265 kg. 2. A. Kliiman, Viru Malev, 250 kg. 3. V. Solom, Valga Malev, 240 kg.

Keskkaal: 1. ja KL meister V. Saar, Tartu Malev, 272,5 kg. 2. T. Pärt, Harju Malev, 255 kg. 3. A. Mõttik, Järva Malev, 250 kg.

Poolraskekaal: 1. ja KL meister J. Koger, Põlseri Malev, 287,5 kg. 2. K. Kompus, Sakala Malev, 285 kg. 3. O. Rammo, Järva Malev, 280 kg.

Raskekaal: 1. ja KL meister E. Laine, Tartu Malev, 302,5 kg. 2. H. Kriisa, Tartu Malev, 285 kg. 3. R. Kiisel, Tartu Malev, 250 kg.

Viis parimat malevat maadluses ja tõstmises üldkokkuvõttes olid neil võistlustel:

Maadluses:

1. Harju	Malev	36 punkti
2. Tartu	"	30 "
3. Järva	"	16 "
4. Valga	"	8 "
5. Tartumaa	"	8 "

Tõstmises:

1. Tartumaa	Malev	6552,5 kg
2. Tartu	"	4837,5 "
3. Järva	"	4120,0 "
4. Valga	"	3302,5 "
5. Harju	"	2642,5 "

Parima malevana maadluses võitis Harju Malev esmakordselt mängusoleva Kaitseliidu ülema kindral J. Orasmaa poolt väljapandud rändauhinna — „Kalevipoja rinnakuju“. Tõstmises osutus parimaks Tartumaa Malev, kes võitis Harju maavalitsuse poolt väljapandud hõbekarika kolmandat korda ja jäävalt.

Eriti nimetamisväärseid tagajärgi saavutati tõstevõistlusil, millest nähtub, et Kaitseliidu tõstetase on tunduvalt edasi läinud, nii tagajärgedelt kui ka tõste tehnilisest küljest. Selle tõenduseks on meisterklassis saavutatud rida Kaitseliidu tõsterekorde, mis on väga lähedased Eesti rekordile. Rekorde püstitasid järgmised malevlased:

Sulgkaalus: A. Kask, Pärnumaa Malev, kahe käega surumises — 80 kg; kolme tõste kogusumma — 262,5 kg.

Kergekaalus: E. Lund, Harju Malev, kahe käega surumises — 77,5 kg.

Keskkaalus: P. Mürk, Valga Malev, kahe käega rebimises — 97,5 kg.

Poolraskekaalus: L. Kuk, Tartu Malev, kahe käega surumises — 90 kg; kahe käega rebimises — 102,5 kg; kahe käega tõukamises — 135 kg; kolme tõste kogusumma — 327,5 kg.

Raskekaalus: A. Lepik, Tartu Malev, kahe käega surumises — 105 kg; kahe käega rebimises — 102,5 kg; kolme tõste kogusumma — 342,5 kg.

Tõstmises üldse on viimasel ajal Kaitseliidus kerkinud esile massiliselt tõstesportlasi, millest nähtub, et malevais on leidnud harrastamist eesti rahva tõupärasemaid spordialasid — tõstmine, mis on kõige vastavam meie rahva füüsiliste võimete avaldusele kehalise kasvatuseladest. Tõstmises oli kõige üllatuslikumaks sportlaseks Tartu malevlane Leonhard Kuk, kes küündis poolraskekaalus tema nimel olevate Eesti rekordide lähedusse.

Samuti oli maadlusest osavõtjaid suurearvuliselt ja üldse näib, et Eesti tugevaima spordiala — raskejõustiku — arendamisele on Kaitseliit üleriiklikus ulatuses pühendanud suurt tähelepanu selle ala sportlaste kasvatamiseks. Maadluses oli silmapaistvaimaks kujuks Tallinna malevast mitmekordne Eesti meister Karl Kullisaar, kes esines poolraskekaalus ja ülekaalukalt seljatas kõik vastased, keda tuleks võtta eeskujuna Kaitseliidu maadlejate nooremal generatsioonil — väsimatu võistlejana aastate jooksul ja eeskujuliku malevlasena riigikaitse tegevuses.

Üldkokkuvõtte võistlusest jättis võimsa mulje ja võistluse korraldus oli äärmiselt eeskujulik tänu Tartu maleva pealiku kol.-lt. Kulboki, major J. Ellandi ja Kaitseliidu Peastaabi spordiosakonna pealiku kpt. E. Lepa väsimatule hoolele ja juhtimisele.

Alfred Mäll.

Lennukite tulistamine sõjapüssist

(Järg. Algas „K. K.“ nr. 6 s. a.)

Alljärgnevas tabelis on näidatud vene 7,62 mm kuuli kiiruse langemine laskmisel mitmesuguste tõstenurkade a.l.

Tõstenurgad	15°	25°	35°	45°	55°	65°	75°	85°
Kaugused m	Kuuli lõppkiirused vastavatel tõstenurkadel							
200	720	720	720	721	722	723	725	725
400	550	550	552	554	556	557	558	559
600	440	442	444	446	449	454	460	466
800	364	366	367	368	368	371	374	374
1000	295	295	296	295	295	295	294	293
1200	257	257	257	256	255	253	250	245
1400	237	237	236	231	255	221	216	207
1500	225	225	224	216	205	205	199	189

Tabelist näeme, et kuuli lõppkiirused suurenevad tõstenurkade suurendamisega laskekaugustes kuni 1000 m, vähenevad aga järk-järgult kaugustes üle 1000 m.

Lõppkiirused olenevad sellest, et kuni 1000 m õhutihedus avaldab kuulile suuremat mõju kui raskusejõud, sest sel kaugusel kuul omab veel küllaldase kiiruse; kaugustel üle 1000 m on see ümberpöörduvalt.

Vaadeldes kuuli kiiruse langemist mitmesugustel tõstenurkadel näeme, et kasulikuks laskekauguseks (kuuli kiirus kõigi tõstenurkade juures ületab veel 280 m/sek.) laskurist mööduva lennuki tulistamiseks osutub kaugus kuni 1000 m. Laskuri suunas 60 m/sek. kiirusega liikuva lennuki tulistamisel kuul omab küllaldase kiiruse (280—60=220 m/sek.) veel 1500 m kaugusel, kuigi ainult väiksemate tõstenurkade juures. Laskurist kaugeneva lennuki pihta laskmisel peab kuul lõpp-punktis sel juhul omama veel kiiruse 280+60=340 m/sek. ja see on kaugusel maksimum 800 m.

Lennuki viibimise aeg mõjuvule piirkonnas.

Lennuki kiirus km/t.	Kiirus m/sek.	Läbib 1000 m	Läbib 750 m
		Lennu kestvus sekundites ülelennul niitvalt	Lennu kestvus sekundites. Mõõdub laskurist 300 m kauguselt
160	44,4	23	17
180	50	20	15
200	55,5	18	14
220	61,0	16	12
240	66,6	15	11
260	72,2	14	10
280	77,7	12	10
300	83,3	12	9
320	88,8	11	8
340	94,4	11	8
360	100	10	7
380	105,6	9	7
400	111,1	9	7
420	117	9	6
440	122	8	6
450	125	8	6

Lahinguolukorras lasketingimused vähendavad mõjuvule ulatust ja sellepärast ei või kindel olla n.-n. tabelilises ehk teoreetilises laskekauguses.

Praktiliseks laskekauguseks sõjapüssist laskmisel rünnak- ja luurelennukite pihta loetakse kuni 400 m, kuna pommituslennukite pihta kuni 500 m.

Suurematel kaugustel laskmine sõjapüssist lennukite pihta ei anna nimetamisväärseid tulemusi.

Et kaasaja sõjalennukite tunnikirused kõiguvad 160 kuni 450 kilomeetri vahel, siis lennuki kiirusest oleneb lennuki viibimise aeg püssitule piirkonnas.

Eeltoodust nähtub, et lennuk viibib sõjapüssi tule piirkonnas lühikest aega ja kuna kaasaja lahinglennukite tegutsemise kiirus on vähemalt 240 km/t. ja suu-rem, siis suudab õhukütt tulevõitlusest osa võtta parimal juhul 11—15 sekundi vältel.

Harilikult omavad beatavad lennukitüübid kindla keskmise tunnikiruse, mille tõttu oletatava vastase lennuki tüüpe ja neid iseloomustavate omaduste täpne tundmine omab suure tähtsuse.

Õhuküti valik. Õhuküttide valikul tulevad kandidaatidena kõne alla eeskätt need mehed, kes on juiged, rahulikud, külmaverelised, erksad ja kohusetruud. Laitmatu nägemine ja kuulmine on endastmõistetavad. Prillikandjad ei sobi õhukaitseküttideks, kuna prillid udustuvad ja takistavad tegutsemist, eriti gaasitorbikus. Õhuküti kandidaat peab saavutama kindlad märgitabamused kõigis kolmes asendis laskmisel, seega tema peaks kuuluma küttide-klassi.

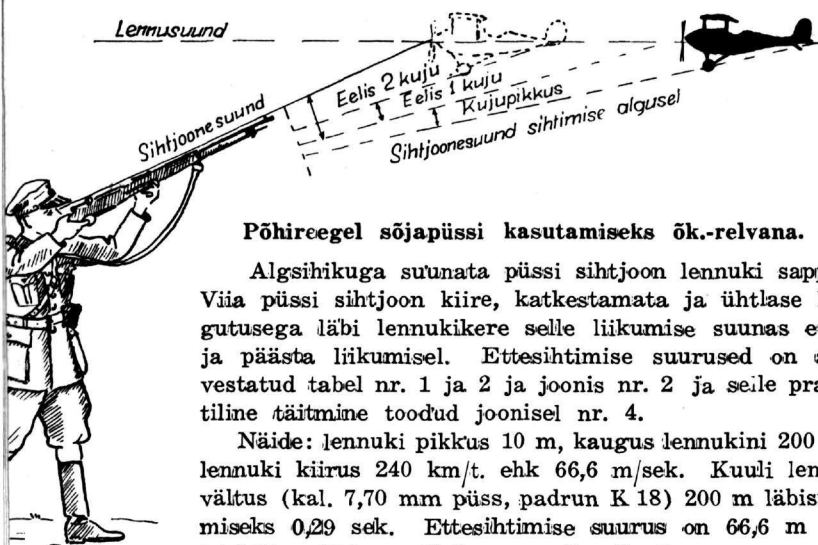
Peale õhuküti kandidaatide eelvalikut korraldada neile laskekatse.

Laskekatse tingimused võiksid olla: kaugus 100 m, märk — lamades laskja kuju, padruneid 10 (kaks viielasulist seeriat; proovilaske 3 (lastud piiramata aja vältel); laskeasend — püsti käelt.

Katselaskmine sünnib seeriatena à 5 lasku. Kuju ilmutatakse seeria äralaskmiseks 5 korda à 4 sekundiks, ilmutamiste vaheaeg on 7 sekundit. Näitamine seeria järgi.

Harjutuse tingimused lugeda täidetuks, kui saavutatakse kahe seeriaga kokku vähemalt 7 tabamust. Laskekatse tulemuste põhjal valida lõplikult õhuküti õpilased.

Õhuküti väljaõppe käik jaguneb: 1) laskeasendi harjutused õhumärgi tulistamiseks; 2) silmamöödu ja vastupidavuse arendamine — tihedussihtimine pukilt; 3) silmamöödu ja vastupidavuse arendamine — tihedussihtimine käelt; 4) silmamöödu ja kiiruse arendamine — kiirsihtimine pukilt ja käelt; 5) laskeharjutused seisva ja liikuva vähendatud lennukisilueti pihta; 6) õppetöö aerodroomil; 7) laskeharjutused lennuki järel veetava õhukoti pihta.

Põhireegel sõjapüssi kasutamiseks õk.-relvana.

Algsihikuga suunata püssi sihtjoon lennuki sappa. Viia püssi sihtjoon kiire, katkestamata ja ühtlase liigutusega läbi lennukikere selle liikumise suunas ette ja päästa liikumisel. Ettesihtimise suurused on arvestatud tabel nr. 1 ja 2 ja joonis nr. 2 ja selle praktiline täitmine toodud joonisel nr. 4.

Näide: lennuki pikkus 10 m, kaugus lennukini 200 m, lennuki kiirus 240 km/t. ehk 66,6 m/sek. Kuuli lennu vältus (kal. 7,70 mm püss, padrun K 18) 200 m läbistamiseks 0,29 sek. Ettesihtimise suurus on $66,6 \text{ m} \times 0,29 = 19,3 \text{ m}$ või ümarguselt selis 2.

Laskeasendi harjutused õhumärgi tulistamiseks.

Õhumärgi tulistamiseks sobivaimad laskeasendid on püsti ja põlvelt, kuna nendes asendites on soodus jälgida kiire nurkliikumise märgi.

Kiire nurkliikumise märgi pihta sihtimisel ja selle tabamisel püsti asendis tuleb asendi võtmisel arvestada järgmiste eranditega:

— jalgade asend märgi suhtes on ca 45° . Märki jälgides muudetakse asendit kas parema või vasaku jala nihutamisega. Väiksemad suunamuutused teostatakse kere pööramisega paremale või vasakule.

— Tulistamise nurk on tavaliselt nii suur, et püssi kandvat kätt pole võimalik toetada rinnale. Seepärast juba harjutustel tuleb drillida laskmist ja sihtimist kandvat kätt toetamata.

— Püssi kindlaks palgespüsimiseks, eriti püssi laadimisel palges, milline toiming tule kiiruse tõstmiseks paratamatult tarviline, on vajaline, et püss omaks tasakaalu; seepärast püssi toetav käsi ei toeta rinnale või puusale, vaid on välja sirutatud püssi all, haarates sõrmedega püssi raskuskeskpunkti kohalt. Kande käsi toetab püssi otse alt. Profiilseisak on sobimatu.

Põlvelt laskeasendis tuleb hoiduda istmega kannale istumast, mis teeb asendi kohmakaks ega võimalda vaba töötamist kiire õhumärgi jälgimisel.

Silmamõõdu arendamine õhumärgile ettesihtimiseks — tihedussihtimine pukilt.

Tihedussihtimise ülesanne on laskuri silmamõõdu ja õige eelise hindamise arendamine. Selleks ülesandeks võib edukalt kasutada harilikku sihtimispukki või eraldi selleks otstarbeks valmistatud õk. sihtimispukki.

Õk. sihtimispukk koosneb kahest peaosast: püssi kinnitustoest jalaga ja jaotiskaarest osutiga.

Toele kinnitatud püssi võib vabalt liigutada vertikaal- ja horisontaalsuunas. Püssitugi koosneb vinkliga ühendatud torust, mis võimaldab puki kõrguse reguleerimist. Osuti on ühenduses püssitoega ja liigub vastavalt püssi liikumisele.

Sihtimise ja kukepäästmise harjutusi pukilt alustada koos asendi-harjutustega. Harjutused teostada 25 m kauguselt 40 korda vähendatud luurelennuki silueti pihta.

Laskur asub pukile kinnitatud ja õppepadruniga laetud püssi taha laskeasendisse.

Sihtimispukist 25 m kaugusel on papiga kaetud raam, kus töötab õpetaja. On laskur (õpilane) tegevusse valmis, asetab õpetaja lennukisiluetti papile nii, et siluetti keskelt horisontaalselt läbi tõmmatud joon asetseks mõne papile tõmmatud joone peal. Siluetti esiootsa asukoht tuleb märkida väikese punktiga selleks, et kõikidel järgnevatel sihtimistel siluetti asetataks täpselt samasse punkti ja see punkt on ka algpunktiks, millest algab eelise arvestamine.

Laskur (õpilane) suunab sihtimispukile kinnitatud püssi siluetti sappa, veab sihtjoone liikumise suunas varem kindlaksmääratud eelise võrra ette ja teatab: „Valmis!“ Selle järele õpetaja liigutab siluetti horisontaalselt edasi. Laskur jälgib siluetti liikumist ja selle lõikumisel sihtjoonega päästab.

Õpetaja, kuuldes lööknõela ettejooksu, katkestab siluetti liikumise. Siluetti esiootsa asukoht lööknõela ettejooksu momendil märgib õpetaja punktiga. Pärast seda õpetaja asetab siluetti uuesti algpunkti, laskur suunab sihtjoone alguses siluetti sappa, võtab õige eelise, hüüab: „Valmis!“ jne. Sellaseid sihtimisi toimetada 4—5 korda.

Sihtimistäpsust hinnata järgmise tabeli järgi: Eeskujulik — kõik punktid paiknevad ringis, mille raadius = 1,5 sm, sealjuures keskmine tabamise punkt on õige eelise kaugusel.

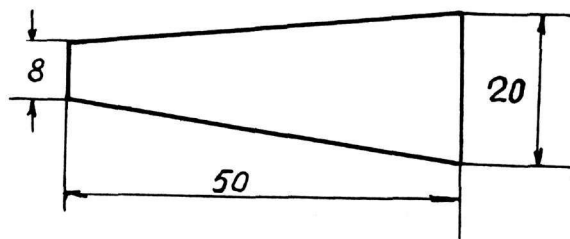
Hea — raadius 1,6—2,5 sm, ja rahuldav — raadius 2,6—3,5 sm, kusjuures KTP igal juhul peab olema määratud eelise kaugusel.

Sihtimisharjutusi seisva lennukisiluetti pihta alata horisontaalsuunas ja eelis ühega.

Järgmise eelise pikkusele üle minna ainult siis, kui eelmisel pikkusel on saavutatud vähemalt hea hinne.

Rööbiti tihedussihtimisele horisontaalsuunas alata sihtimisharjutusi diagonaal- ja vertikaalsuunas.

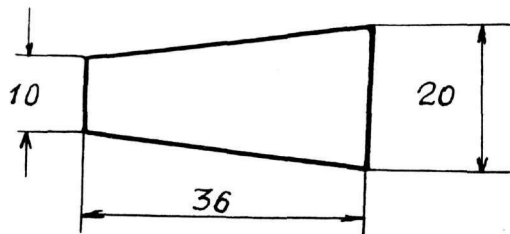
Tihedussihtimisel horisontaal- ja diagonaalsuunas kasutada vähendatud märki, mis on toodud joon. nr. 5.

Joonis nr. 5.

Tihedussihtimiseks vertikaalsuunas kasutada märki, mis on toodud joonisel nr. 6.

Tihedussihtimisi diagonaal- ja vertikaalsuunas hinnata sama tabeli järgi kui tihedussihtimisi horisontaalsuunas.

Joonis nr. 6.

Sihtimisharjutusi horisontaal- ja diagonaalsuunas korraldada kuni eelis 6-ni, vertikaalsuunas kuni eelis 4-ni.

Tihedussihtimine käelt. Tihedussihtimist käelt toimetada põlvelt- ja püsti-asendist. Harjutuse käik on analoogiline samale tegevusele sihtpukilt.

Tihedussihtimist käelt toimetada rööbiti tihedussihtimisega pukilt nii horisontaal-, diagonaal- ja vertikaalsuunas.

Sihtimistäpsust hinnata järgmiselt: eeskujulik — kõik punktid paiknevad ringis, mille raadius on 0—2,5 sm (KTP on õige eelise kaugusel), hea — raadius 2,6—3,5 sm, ja rahuldav, kus raadius on 3,6—5 sm.

Kiirsihtimine pukilt. Õppevahendid on samad mis tihedussihtimisel pukilt. Kiirsihtimisel kinnitada lennuki siluett papile, ja õpetaja jälgib nüüd laskuri tegevust puki juures järgmiste tegevuste täitmisel: püssi suunamisel, milleks tuleb püssi suunata eelise võtmisel kiirusega; päästmisel, mis peab sündima püssi liikumisel. Kiirsihtimisel peab saavutama vähemalt 5 õiget sihtimist ja päästmist 30 sekundi vältel, kusjuures õigeks lugeda see sihtimine, kus viga ei ületa $\pm \frac{1}{2}$ kaju pikkust. Laskuri enese otsustada jääb nüüd, kas päästmine sündis õige eelise kaugusel.

Sihtimise täpsust hinnata järgmiselt: eeskujulik — 5 õiget sihtimist; hea — 4, ja rahuldav — 3 õiget sihtimist.

Märkmeid sihtimisharjutuse teostamisel. Laskur ei tohi kasutada õige eelise võtmisel mingit abisihtpunkti. Kogu tegevus sünnib võrdleva silmamõõdu järgi ja harjutuste eesmärgiks on selle arendamine.

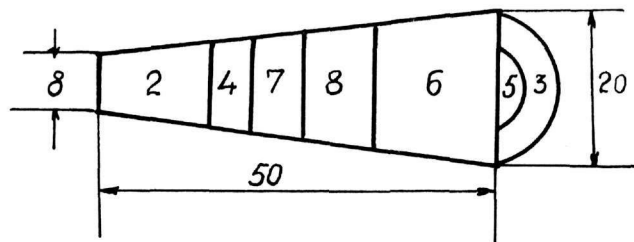
Päästmisel ei tohi püssi sihisolekut rebimise, noogutamise jne. teel rikkuda. Samuti ei tohi püssi liikumine päästmisel katkeda, aeglasemaks jääda või õigest suunast kõrvale kalduda. Laadimine sündigu alati palgest. Püssi peab laadimisel seisma kindlasti laskuri käes nii, et rauasuue ei kõigu silmanähtavalt.

Laskeharjutusi seisva lennukisilueti pihta.

Laskeharjutustega alata siis, kui tihedussihtimisel eelis ühe ja kahega on saavutatud vähimalt hea hinne.

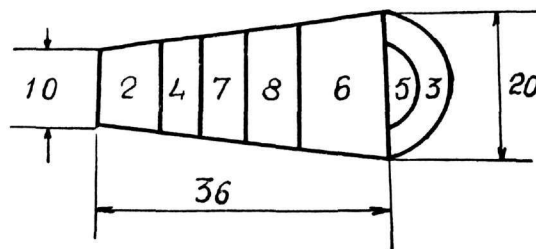
Laskeharjutustega alata seisva lennukisilueti pihta. Laskekaugus on 25 m, märk on sama mis sihtimisharjutustel. Padruneid on 5. Aeg: iga lask 8 sek. vältel, millise aja vältel tuleb laetud püss asetada palge, sihtida ja päästa. Alatakse seda harjutuslaskmist eelis ühega väikesekaliibrilise püssiga lastes, ja kui siin on saavutatud vähemalt hea hinne, minna üle harjutuse täitmisele lahingpadruniga.

Hinne: tabamuste hindamiseks kasutada läbi paistvast paberist või tselluloidist mõõtjaid, mis kujult sarnlevad märkidele, millede pihta lastakse (vaata joon. 7 ja 8).

Joonis nr 7.

Suurema punkti annab tabamus lennukijuhi kohal. Harjutuse hindamiseks kasutatakse järgmist tabelit: eeskujulik — 30 punkti ja enam; hea — 20—29 punkti; rahuldav — 15—19 punkti.

Joonis nr. 8.

Harjutust korraldada järk-järgult, aega ühe lasu andmiseks vähendades kuni 5 sekundini ja suurendades eelist horisontaal- ja diagonaalsuunas kuni 6 ja vertikaalsuunas kuni eelis 4.

Laskeharjutused liikuva märgi pihta.

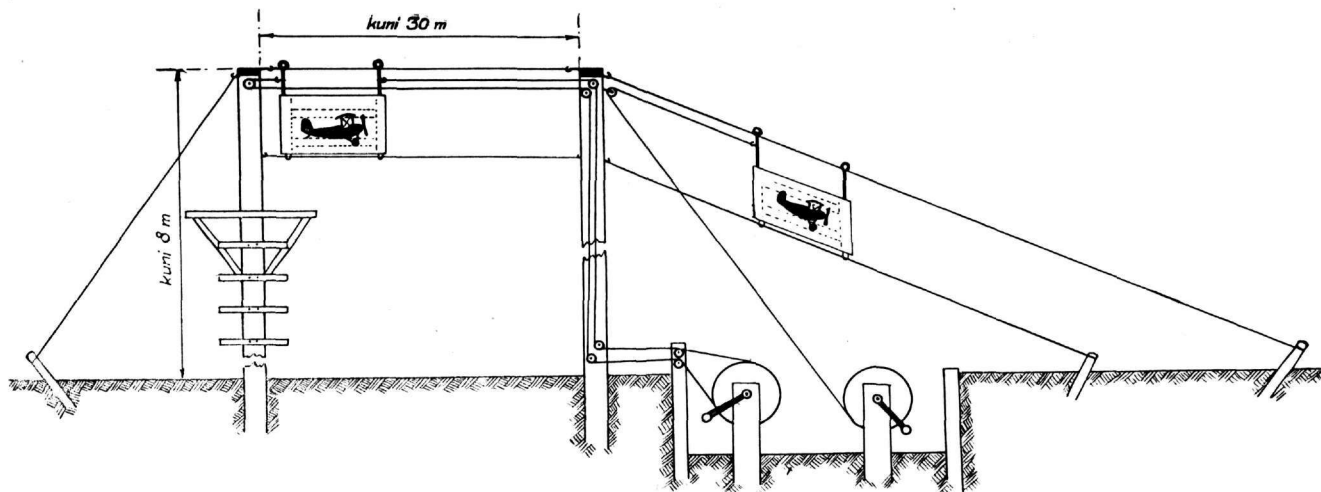
Laskeharjutustega liikuva märgi pihta alata alles siis, kui seisva märgi tulistamisel on saavutatud vähemalt hea hinne (vähemalt 20 punkti).

Märk ja laskekaugus on samad mis laskeharjutusel seisva märgi pihta. Märk liikugu algul 2 m/sek. kiirusega, suurendades kiirust vastavalt edasijõudmisele kuni 4 m/sek.

Horisontaalsuunas liikuva lennuki silueti pihta laskeharjutuste korraldamisel võib ka eduga kasutada maapealsete liikuvate märkide seadeldisi (vaata „Kaitseliidu laskemäärused sõjapüssist laskmises“ joon. nr. 10).

Kus olud vähegi lubavad, tuleks ehitada eriseadmed lennukisiluettide pihta laskmiseks, nagu on toodud joon. nr. 9. Seesuguse seadeldise püstitamine on mõeldud ainult laiadel ja sügavatel laskeväljadel, kuid iga malle piirkonnas peaks olema vähemalt ühes kohas seesugune laskevälj seadeldistega lennukite siluettide tulistamiseks.

Laskeharjutuseks liikuva märgi pihta võib võtta: kaugus 25 m, padruneid 5, püss laetud, kuid mitte palges; märki liikuma alates laskur võtab püssi palge, võtab antud eelise ja tulistab. Iga laskeharjutus enne lahingpadruniga laskmist vähemalt üks kord läbi lasta kal. 22 padruniga. Saanud kal. 22 padruniga laskmisel

Joonis nr. 9.

vähemalt hea hinde, korrata sama harjutust täiskaliibri laskemoonaga.

Harjutuse hindamiseks kasutada eelkirjeldatud mõõtjaid ja järgmist tabelit: eeskujulik — 25 ja enam punkti, hea — 15—24 punkti, rahuldav — 10—14 p.

Harjutusi korraldada horisontaal- ja diagonaalsuunas kuni eelis 6, vertikaalsuunas kuni eelis 4.

Õppetöö lennuväljal. Õhuküti lõplikuks väljakoolitamiseks on vajaline korraldada õppusi lennuväljal, kus olud seda vähegi lubavad ja selleks võimalus on.

Õppetöö lennuväljal jaguneb: 1) lendava lennuki kauguse ja kiiruse määramine; 2) sihtimisharjutused lendava lennuki pihta ja 3) õk. küttide tulejuhtimine.

Lendava lennuki kauguse ja kiiruse määramist õpetada: teatud kaugustel (100, 200, 300—600 m) ja tuntud kiirusega (150, 160, 170 jne. km) lendavate lennukite jälgimisega;

tuntud kiirusega (150, 160, 170 jne. km/t.) lendavate silmaga;

— lennuki kauguse ja kiiruse mõõtmine vastava mõõtjaga.

Sihtimisharjutusi lendava lennuki pihta teostada: horisontaalselt mööduvate, lähenevate, kaugenevate ja pikeerivate lennukite pihta.

Õhuküti tulejuhtimine. Õige eelise suuruse kindlaksmääramise oskus on õhuküti peamiseks vooruseks. Tuleb hinnata kaugus, kiirus, arvutada eelis ja seda kõike veel enne lennuki jõudmist püssitule mõjuvpiirkonda. Lennuki kiiruse ja kauguse kiire muutmine nõuab selle alatist jälgimist, sest eelis on vahetult sõltuv neist tegureist.

Õhukütt sihtimisel ja päästmisel koondab kõik oma tähelepanu nende toimingute täitmisele, kuid sealjuures ta ei suuda jälgida märgi kauguse ja kiiruse muutmist.

Tule otstarbekohaseks juhtimiseks tuleb õk. kütid koondada gruppidesse (tavaliselt 3—5 laskurit), kus üks küttidest juhib teise tuld — ise mitte tulistades. Peale tule juhtimise õk. küttidegrupi tulejuht arvutab lennuki kiiruse või kauguse muutmise, uue eelise ja teatab küttidele: „2“, „3“ või „4“, sõnastades ainult eelise numbrit.

Laskeharjutused lennuki järele veetava õhukoti pihta.

Õhuküti väljaõppe lõpufaas on lennuki järel veetava õhukoti tulistamine. Õhukott oma mõõteilt peab vastama lennuki tegelikkudele mõõtmetele, sest mõõtühikuks, mille järele arvestatakse sihtimist, on lennuki (s. o. õhukoti) pikkus, nii nagu seda näeb laskur.

Kui harjutatakse lennukite tulistamist õhukoti pihta, mille pikkus on 5 m, s. o. kaks korda vähem tegelikust lennuki pikkusest, siis õhukütt sellase õhukoti tulistamisel peab arvestama kahekordselt suurema eelisega.

Laskeharjutustel õhukoti pihta tule juhtimise hõlbustamiseks tuleb laskeväljal tulistamise piirid tähistada vähemalt $1 \times 1,5$ m suuruste punaste lippudega, mis oleksid asetatud selgesti nähtavasse kõrgusesse. Julgestusreeglid, laskmise algus- ja lõpusignaalid ning lubatud tulistamise sektori piirid olgu laskejuhatajalt laskureile täpselt selgitatud.

Tuletagejärgede vaatlemiseks ja vigade parandamiseks kasutada joonestavate kuulidena suitsu- ja leekuule. Esimesel laskeharjutusel õhukoti pihta kasutada joonestavaid kuule vahekorraga 1:2, kuna hiljem neid vähendada 1:4—5 vastu.

Päikesepaistelise ilmaga joonistavatest kuulidest kasutada suitsukuule, kuna pilvesilmaga leekkuulide nähtavus on parem.

Laskeharjutus lugeda täidetuks, kui saavutatakse: 100—200 m kauguselt õhukoti pihta lastes 7% tabamusi; 200—300 m kauguselt — 5% tabamusi; 300—400 m kauguselt 4% ja 400—500 m kauguselt 2% tabamusi.

Tuletagejärgede korrigeerimise hõlbustamiseks ja gada laskeharjutust teostav meeskond 4—7-meheliseks gruppideks, paigutades neid suurematele (20—50 m) vahedele.

Õhukotti vedada esimesel laskeharjutusel 100—200 m, teisel 200—400 m kaugusel ühtlase kiirusega, ja kolmandal 150—400 m kaugusel vahelduva kiirusega.

Õhukoti vedamise suund tuleb tähistada selgesti nähtavate (1×3) maapinnale laotatud linadega. Suvel kasutada valgeid, talvel punaseid või musti linu.

On jälle kätte jõudnud kevadepühad. Neid tunne me aga ka veel ülestõusmise, lihavõtte- ja munadepühade nimetuse all. Ja näib, et „munadepüha“ nimetus neile pühile on päris sobiv, sest kevadepühade ajal on esiplaanil just munad, alles siis jänesed ja pajud. Kevadepühadeks on kanad juba enam-vähem munemishoos. Seepärast kõneleme alamal pävakohaselt pisut ka kanakasvatusest ning selle tulukusest üldse.

Kanakasvatus on meil viimaste aastate jooksul muutunud suureks tuluallikaks nii talumehele kui ka riigile. Riik on hakanud viimasel ajal erilist rõhku panema kanakasvatusele, toetades seda igati, ja ulatades kanakasvatajaile abistava käe munade hinda kindlustava erilise fondi loomisega. Edasi maksetakse preemiaid kanalate ehitajaile kuni 20% kanala väärtusest, ka toetab riik kanakasvatajaid sugumunade ja -lindude ostmisel jne.

Et lugejaile anda tõhusat ja tõetruud ülevaadet kanakasvatusest, siis pöördusime selle ala eriteadlase hra V. Hiiopi poole, kes on Linnukasvatuse Seltsi esimeheks, Põllutöoministeeriumi kanamunade välja-veo kontrolöriks ja Kehtna kontrollkanala juhatajaks. Oma ametit on ta pidanud 35 aastat, seega on tal iga peenus tuntud ja teatud. Mida ta meile jutustab?

„Iga taluperemehe pühaks kohuseks on asutada endale kanala. Kanakasvatus tasub end igati ja ei nõua kuigi suurt vaeva. Ühele inimtööjõule võib arvestada 300 kana, ja see pole sugugi palju. 300-perelise kanakasvatuse rajamine nõuab asutajalt umbes 1000 krooni kulu, kuid sellest summast tasub 200 krooni juba riik preemia näol. Kellel see võimalik, asutagu kohe täiskanala, kuid kelle majanduslik seisukord seda ei võimalda, alaku väiksema arvuga, näiteks 100 kanaga. Kanala asutamisel oleks aga soovitatav, et selle asutaja tutvuks paari, kolme kuu jooksul juba sisseseatud kanalaga, et omada vilumust ja kogemusi. Siis on edaspidine töö juba lihtsam ja kergem.

Kulude kokkuhoiu mõttes oleks veel soovitav, et kanala asutaja muretseks enesele ühe lihtsa haudumismasina, mis maksab 50—60 krooni ja millesse mahub 150—160 muna. Sellane haudumismasin peab vastu kuni 20 aastat ja aastas võib sellega välja haududa kanapoegi 5—6 korda ning noorte poegadega varustada ka oma naabreid, kel haudumisaparaat puudub. Sugumuna maksab praegu 15 senti (riik maksab igalt munalt juure 7 senti), noor märgitud poeg aga 55 senti ja märkimata 45 senti. Riik maksab poegadelt juure 15—17 senti, et hõlbustada nende levimist. Kes ei suuda aga enesele muretseada haudumismasinat, see pidagu n.-n. endisi, mitte tõukanu, või kalkuneid, kes munad välja hauvad, sest teadku iga kanakasvataja, et tõukana aina muneb ja hauduma ei lähe. Ta teeb seda vaid siis, kui ta on juba 2—3 aastat vana.

Hiljuti osteti Daanist suur haudumismasin, millesse mahub 1080 muna. See aparaat maksis 800 krooni ning asub ta praegu Tallinna külje all Pääskülas eeskujulikult pr. Ristikivi kanalas, kes varustab soovijaid nii tõumunadega kui ka poegadega. Pr. Ristikivi kanafarmis on praegu 300 kana ja ta saab nendega üksi väga hästi hakkama.

Kui nüüd kellelgi tõeline tahtmine on enesele kanalat soetada, siis kerkib loomulikult üles küsimus, missugust tõugu kana enesele peaks muretsema. Sellele on vaid üks vastus: kes tahab enesele muretseada elava „munamasina“, see soetagu endale valge leghorn, tahab ta aga lihakana, muretsegu rhode-islandi tõugu kana (punakaspruun). Leghorni kana muneb keskmiselt 200 muna aastas ja rhode-islandi kana kaalub oma 2—3 kilo. Ei taha ju ka taluperemees alati süüa sea- või lambaliha, maitseb vahel temalegi kanasupp või kanapraad. Ja kui linde omast käest võtta on, miks peaks siis taluperemees suupärasest toidust ära ütlema? Aga mispärast eelistatakse just eespool mainitud kanatõuge? Seepärast, et välismaalt

Leghorni tõugu kukk pr. Saarsoo kanapidamisest Nehatus

saab igal ajal nendele kanadele vere värskendamiseks tõumaterjali kukkede näol.

Enne kui edasi minna üksikasjade juure, peatume veidi kanakasvatuse tasuvuse juures. Mitmekordsete katsete najal on kindlaks tehtud, et üks kana annab aastas keskmiselt 3 krooni puhaskasu. On nüüd kanu 300, siis oleks sissetulek aastas, õigemini küll 11 kuu jooksul, 800—900 krooni või 80 krooni ümber kuus. Tuleb nüüd maanoor linna, siis tekib küll küsimus, kas ta siin teenib seda raha. Maal aga võib inimene selle raha kõrvaltööna teenida.

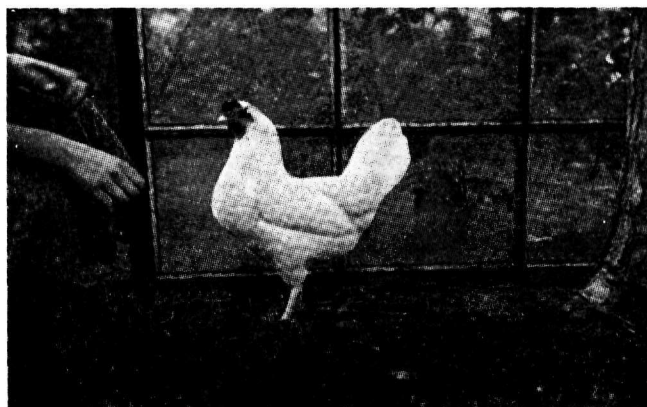
Läinud aasta sügisel, 30. sept., lõppes järjekordne, s. t. 8-s, kanakasvanduste vaheline munemisvõistlus Kehtna kontrollkanalas, mis oli kestnud 11 kuud (334 päeva). Osa võttis 6 linnukasvandust: L. Kangur, Voltvetist, 6 rhode-islandi, H. Virkus, Purilast, 6 valge leghorni, Karja kodumajanduse kool, Saaremaalt, 6 valg. legh., H. Masing, Arknalt, 5 valg. legh., E. Buxhoevden, Soosaarelt, 6 valg. legh. ja Väimela põllutöökool, Võrumaal, 6 valg. legh. kanaga. Esimese auhinna päris Väimela põllutöökool, kus kana kohta tuli ültähendatud aja jooksul 208,6 muna ja nende kaal oli 11,828 kilo, muna keskmiseks kaaluks oli 55,9 grammi. L. Kangru lihakanad munesid sama aja jooksul 130,2 muna ja muna kaalus keskmiselt 55,4 grammi. Lihakana kohta küllaltki suur „tagajärg“. Munemispäevade protsent 334 päevast tegi Väimela kanadel välja 62,4 ja L. Kanguri kanadel 39,0. Nagu neist andmeist näeme, pole valgel leghornil tõesti aega puhkamiseks. Ta aina muneb.

1937. a. riigi statistika keskbüroo poolt koostatud kokkuvõtte järgi on Eestis 1.350.480 kana ja 114.710 kukke kõigi meie linnade ja 133.357 talundi kohta. Keskmiselt iga hektaari põllumaa kohta tuleb 82 kana.

Kanaderikkaimaks maakonnaks on Virumaa, mille 18.113 talundis peetakse 230.890 kana ja 16.220 kukke. Teine maakond kanaderohkuse poolest on Tartumaa, kus talundeid on esimesest üle tuhande rohkem, kuid kanade arv ulatub siin vaid 197.190-le, kukkede arv näitab aga väikest ülekaalu, nimelt 520 võrra. Kolmas kanaderohkusest on Harjumaa — 155.480 kana ja 10.420 kukke; neljas — Viljandimaa — 143.480 kana ja 11.250 kukke; viies — Võrumaa — 125.490 kana ja 11.350 kukke; kuues — Järvamaa — 122.600 kana ja 8.400 kukke; seitsmes — Pärnumaa — 97.470 kana ja 9000 kukke; kaheksas — Läänemaa — 78.130 kana ja 8.390 kukke; üheksas — Valgamaa — 49.920 kana ja 4.020 kukke; kümnes — Petserimaa — 46.600 kana ja 7.320 kukke. Viimasel kohal seisab Saaremaa 37.550 kana ja 6.100 kukega.

Iga saja põllumajanduslikul alal tegutseva elaniku kohta tuleb meil keskmiselt 199 kana. Suhteliselt kõige enam peetakse meil kanu Järvamaal, kus iga põllumajanduslikul alal tegutseva isiku kohta tuleb 324 kana. Kanarikkimateks kohtadeks selle arvestuse järele on Väike-Maarja konvent 394, Ambla 373, Rakvere 354, Järva-Jaani 353, Kadrina ja Pilistvere mõlemad 333 kanaga saja elaniku kohta.

Peab märkima, et kanapidamiste munatoodang võistlusmajapidamises järjekindlalt aastast aastasse on tõusnud, välja arvatud 1936. a., mil toodang jäi eelmise aasta tasemele. 1929. a. oli keskmine munatoodang 120 muna kana kohta, 1930. a. 138, 1931. a. 129, 1932. a. 135, 1933. a. 145, 1934. a. 150, 1935. a. 155, 1936. a. 155 ja 1937. a. 162 muna kana kohta. Munatoodang on suurel määral sõltuv söötmisoludest — koostistest ja kogudest, kuid pealeselle on rida teisi tegureid, mis suuremal määral mõjutavad toodangu kujunemist; tähtsaimad neist on kanala, selle sisustus ja ilmastikuolud. 1936/1937. a. kõrgeim toodang oli 226 muna kana kohta, 29 kana keskmiselt. Eelmisel aastal oli samas majapidamises kesk-

A. Ristikivi kana, kes 1930. aastal munes 236 muna

E. Küllmanni kanade sugulava Nõmmel

mine munatoodang 137 muna ja 1934/1935. a. 177 muna kana kohta.

Munahinnad 1937. a. olid kõrgemad mullustest, ulatudes 83 s. ja juuremaksuga 87 s. kg. Juuremaksu teostati aprilli-, mai- ja juunikuus. Aprillis oli hind 48, mais 48 ja juunis 45 senti kg. Juuremaks kg kohta oli aprillis 12, mais 12 ja juunis 15 senti.

Riigi statistika keskbüroo andmeil oli meil munatoodang 1935. a. 108,6 miljonit muna. Sellest veeti välja 47,4 milj. ehk 43,6% kogu toodangust, 2,66 miljoni kr. väärtuses. 1936. a. oli kanamunatoodang 111,3 milj. muna, sellest veeti välja 43,7 milj. ehk 39,2% kogu toodangust, 2,47 milj. kr. väärtuses. 1937. a. oli kogu munatoodang 157,5 milj. muna, sellest veeti välja 40,4 milj., seega vaid veerand kogutoodangust, 2,62 milj. kr. väärtuses.

Kõik andmed aga näitavad, et kanakasvatus meil edusamme hakkab tegema, ja aastast suureneb meil kanade arv 100.000—150.000 võrra.

Viimasel ajal on üles kerkinud küsimus, et munade ekspordi kõrval „Eesti Munaekspord“ enese kätte võtaks ka linnuliha kaubanduse korralduse. Linnuliha turukorraldus tuleks tasuks kanapidajatele ja ka selle arengule üleriigilises ulatuses. Lindude realiseerimisest saadi 1936/1937. a. keskmiselt 2,38 kr. ühe linnu kohta kogusaaki. Viimane koosneb rahalisist sissetulekuist, tõulindude müügist kui ka kodus tarvitatud ja väljapoole kingitud lindude väärtusest. Tõulindude müügihind oli 1937. a. eelmise aastaga võrreldes tõusnud. Ühest tõulinnust saadi 3,03 kr. eelmise 2,54 kr. vastu. Tapalinde müüdi keskmiselt 1936/1937. a. 1,04 kr. tükk. Kanapidamise kogusaak, mis oli 1937. a. 11,33 kr. ühe linnu kohta, on 4 a. järele tõusnud 1929.—1931. a. tasemele, mil kogusaak linnu kohta oli 11,65 kr.

Millest peame aga üle saama, on kanamunade väljaveohindade kõikumine suve- ja talveperioodi vahel, mis on suurem kui või ja peekoni juures. Jõulu eel oleksime võinud Saksas saada muna kilost 190 senti, mais ja juunis saadud 79 senti vastu. Talvine kanamunade hind on 140 protsenti kõrgem kevadisest hinnast.

Alates möödunud aasta detsembrikuu algusest kuni jaanuari teise pooleni polnud meil kauba puudusel ainustki muna välja saata ja seega jäi meil kõige parem välituruhind saamata. Seevastu läheb meil aga peagu üks kolmandik kogu munaekspordist välja mai- ja juunikuus, mil hind kõige madalam. Ainuke väljapääsutee on siin munade konserveerimine, et neid talvekuudeks alal hoida. Seda ei saa me aga praegu läbi viia külmutusmaja puudusel.

Meie põhjamaa kliimas on munatoodangu ühtlustamine võimalik. Seda näitab Soome, mis meist asub veel rohkem põhja pool. Läänud aasta detsembris moodustas Soomes kanamunade väljavedu ligi ühe kümnendiku kogu aastasest munaekspordist. Samal ajal meie munaekspord ei moodustanud mitte kaht tuhandikkugi. Soomest veetakse talv läbi välja iga nädal 3,5 kuni 4 miljonit muna. Meie ekspord kõigub vaid 15—30 tuhande muna vahel. Soome ekspord ületab meie ekspordi 200 kuni 300 korda.

Talvise toodangu tõstmiseks on vaja kanalaid juure ehitada. Muidu ei saa toodangu suurendamisest ega põllumehet tulukuse tõstmisest juttu olla.

Kanalate ehitamist toetas riik 1936. a. preemiatega näol 1000-kroonise summaga, mida said 23 kanalaehitajat. 1937. a. jagati 60-le kanalaehitajale preemiat 4.200 krooni. Pole kahtlust, et riik seda majandusharu omalt poolt veelgi toetab, kui vaid leidub põllumehi, kes nõus on kanalaid asutama.

V. H.

Tibukene tibukeste keskel

Nii moraalsest kui ka juriidilisest seisukohast on mikroobiline sõda iseenesest sedavõrd vastik nähtus, et sellele ei oska anda nime. Aga moraal ei ole juhtinud kunagi sõjariistade valikut. Võime isegi kinnitada, et kõik relvad on alanud oma karjääri sellega, et neid alguses on tembeldatud ebahumaanseiks. Vibupüss või amb, mida nüüd peetakse mänguasjaks, oli 13. sajandi alul sedavõrd „kohutav ja kardetav“ sõjariist, et selle tarvitamine keeldi ja sõnakuulmatud asetati väljapoole seadust (Šveits). Gaas, mis 1915. aastal kohutas kogu tsiviliseeritud maailma, on nüüd üldiselt tunnustatud sõjapidamisvahendiks kõigi teiste moodsate relvade kõrval.

Arvestades bakterioloogilise sõja koledustega tõsteti see küsimus üles 1924. aastal Rahvasteliidus, ja muidugi pandi bakteriate tarvitamine sõdades üldise, s. o. rahvusvahelise, keelu alla. Seal võeti vastu seisukoht, et „oma iseloomult eriti jälestatav, ajab bakterioloogiline sõda rohkem kui ükski teine sõjapidamise vorm rahvaste sisetunde põlastavale mässule ja et lepingu osalised keelduvad täielikult tarvitamast igasuguseid mikroobe sõjas“. Otsus tehti Rahvasteliidus väga resolootne, kuid paberlik, sest ratifitseerisid selle lepingu ainult kaheksa väiksemat mittedõjakat riiki, kuna teised riigid, arvult 20 ümber, vaikisid surnuks selle Rahvasteliidu täiskogu poolt vastuvõetud otsuse. Desarmeerimiskonverents oma 1932. aasta istungil oli palju otsekohesem. Seal kinnitati, et on raske või peaaegu võimatu ära keelda kemikaalide või mikroobide tarvitamist sõdades, niikaua kui sõjad jäävad püsima. Siit näeme, kui palju on suutnud ära teha rahvaste ja riikide esindajad oma üldisil nõupidamisel maailma rahu kasuks. Nende konverentside poolt vastuvõetud otsused ei ole annud tõhusaid tagajärgi isegi sõjakoleduste piiramiseks, rääkimata muust.

Saksa kapten Meyer kirjutas juba 11. veebruaril 1921. aastal „Volkszeitung“is: „Sõjas on võitja see rahvas, kes leiab kõige nakkavama ja mürgisema batsilli ja suudab seda levitada vaenlase territooriumil. Viiestkümnest agendist jatkaks täielikult, et nakkata Saksamaa suurust riiki.“ Samu sõnu kinnitab kuulnud Saksa toksikoloogia professor Levin. Ta ütleb: „Ei lähe kaua aega selleks, et katkuga hävitada Euroopa! Sõda on varsti lõppenud, kui sõjaväes pääseb lahti kohutav katkuvalude kisa.“ Endine Inglismaa

välisminister sir John Simon kirjutab tulevikusõja kohta: „Ei ole usutav, et riigid ütleksid sõja korral lahti uutest sõjapidamisvormidest.“ Itaalia kindral Douhet kinnitab sir John Simoni sõnu. Ta ütleb: „Kui peaks homme puhkema sõda, siis võib arvata, et vaenlase linn ehk tööstuse keskus külvatakse üle äkki ja täiesti ootamatult nakkavate batsillidega või niisuguse mürgise ollusega, mis hävitab kõik elavad olevused.“

Ülaltoodu järgi võime julgesti kinnitada, et tulevikusõjas mobiliseeritakse bakteriad. Nad on pisikesed, kuid nende võim seisab astronoomilises arvus, mis võib hävitada ka suurima ja tugevaima sõjaväe. Enamikel juhtumel on suurearvuline bakteriate valmistamine sedavõrd lihtne, et keskpärane laboratorium võib neid välja lasta kuni 100 miljardit ühe tuhandiku sekundi jooksul. Selliste sõjariistade valmistamine ei nõua suuri laboratooriume ega ka hiiglavabrikuid. Nende tootmise omahind on minimaalne ja seejuures täiesti tähelepandamatu nii oma riigi kodanikele kui ka vaenlase salaluure agentidele. Need on küllalt meeldivad põhjused, miks tulevikusõjas pannakse sõdima bakteriad.

Sõjas tarvitatavaid mikroobe võib liigitada kahte gruppi. Esimesse gruppi kuuluvad kõigile tuntud, kuid väikese „löögivõimega“ mikroobid. Neid võib nimetada „abivägedeks“. Löffleri difteriidi batsillid, näiteks, ei saa muutuda kuigi epideemiliseks, sest nende transport on võrdlemisi raske ja nakkavus väike. Paludism ja kollane palavik evib jõudu ja levikut ainult koloniaalvägedes, kuna Euroopas ei ole neil suuremat edu.

Palju halvem on lugu „tegevväelastega“, nagu neid prantsuse teadlased nimetavad, sest nende „löögivõime“ on kohutavalt suur. Siia liiki kuuluvad katk, koolera, düsenteeria, tüüfuse nähtused jne.

Katku batsillid on kergesti kultiveeritavad laboratooriumides. Infektsiooni võib toimetada kaht viisi: Pneumooniliselt, s. o. otse inimese küljest inimese

külge, või bübooniliselt, kirpude kaudu. Büboonilise katku levitamiseks tervitatakse peamiselt rotte, kelledega nakatatud kirbud väga hästi seltsivad. Kui võtta arvesse seika, et rottide rändamispiirkond on õige laialdane, pealegi võib neid kaugematesse kohtadesse transporteerida, siis saame täieliku kujutuse sellest, kui palju võivad rotid katkuhaigeid kirpe laiali külvata.

Võime kujutella eelnimetatud kahjureist nakatatud sõjaväe seisukorda, kus bübooniliselt nakatatuist sureb keskmiselt 80% ja pneumooniliselt haiged ei pääse ükski surmast. Rahuaegses Euroopas ei pääse märatsema niisugune kardetav tõbi sellepärast, et on võetud tarvitusele kõik kaitseabinõud. Kui selline asi juhtubki kusagil, siis eraldatakse silmapilkselt haige ning võetakse tarvitusele tõkkeabinõud haiguse leviku piiramiseks. Sõja ajal on seda aga erakorraliste olude tõttu väga raske teha. Kui sõdija riik saab oma vastast üllatada katkuhaigusega nii rindel kui tagalas, siis võib kindel olla, et demoralisatsioon sõjaväes kasvab kohutavalt, sest sõdurid teavad, et mitte ükski nemad ei sure, vaid ka nende naised ja lapsed. Tüüfuse koleduste juures meie siin pikemalt ei peatu, sest maailmasõja päevist on teada, et tüüfuse levitajaiks on täid. Millist hirmust tööd võib teha tüüfus sõjaväe hulgas, seda nägime Vabadussõja päevil vene loodearmees. Koolerat, düsenteeriat ja soetõvede liike saab levitada joogivee kaudu. Selline haiguste levitamine on eriti kardetav, sest igaüks teab, kui raske on alati kontrollida vee puhtust ja joogiks kõlvulisust nii liinil kui ka tagalas. Linnades on see kuidagi teostatav sel juhtumil, kui on veevärk, kuid maal üksikute kaevude süsteemi juures ei saa vee puhtuse kontrollist juttugi olla.

Lohutada võib end ainult sellega, et ülalmainitud nakkushaiguste vastu on olemas seerumid ja vaksiiidid, mis mõningal määral kaitsevad infektsiooni, kuid see ei kindlusta meid sõja ajal üldiselt nakkushaiguste eest. Laboratoorsed uurimused näitavad, et mikroobide valdkond on määratu suur. Neid võib kultiveerida ja levitada õige mitmesuguseid, milledele seni tuntud immuunsuse abinõud ei aita. Võime oletada seda, et levitatud mikroobe kultiveeritakse salaja. ja kui ei tunta mikroobe, siis ei saa ka valmistada immuunsuse seerumit. Kui paralüseerida vastase sõjaväe sellesse kategooriasse kuuluvate mikroobidega, siis on vastane täiesti kaitsevõimetu ja peab usaldama end saatuse hoolde. Nendele ohtudele lisanduvad veel loomade haigused, mis väga kergesti võivad üle kanduda ka inimesile. Siia liiki kuuluvad siberikatku, nõlg ja sõratõbi, millede batsille on kerge laboratoorsel teel kasvatada. Ka nende mikroobide levitamine ei nõua mingisuguseid raskusi, sest levik sünnib täide, joogivee ja sissehingatava õhu kaudu.

Kui Maailmasõjas bakterioloogilist sõda kuigi suurejooneliselt ei kasutatud, siis ei põhjustanud seda mitte niivõrd bakteeriatega löögivõime nõrkus, kui võrdseid ja laboratoorsed sõjapidamise vahendid olid üldse vähe tuntud. Ainult gaas mitmesugusel kujul leidis mõnevõrra kasutamist, kuna bakteeriaid tarvitati õige vähe. Nüüd aga sõjaasjatundjad kinnitavad.

et tulevikusõjas on laboratooriumil suur osatähtsus sõja käigu arengus. Muidugi ei saa kinnitada, et bakteeriad asendaksid relvi või suudaksid üksi vaenlast hävitada, kuid kaudne mõju võib olla neil siiski suur. Nakkushaigused võivad kõigepealt desorganiseerida transporti ja demoraliseerida nii rinnet kui ka tagalat. Saksa kindral Metzsch ütleb bakteeriatega hädaohu kohta: „Need kaaluta relvad võivad muuta meetoodilisima plaani paanikaks ja täpseima kalkulasiooni katastroofiks.“

Prantsuse veterinaararst kolonel H. Velu väidab, et bakteeriatega sõda algab mitu nädalat enne avalikku vaenu. Siis, kui veel ei ole sõtta astuvate riikide vahel ametlikult kujunenud pinevaks, vastaspoole salajased agendid külvavad kogu maa üle loomataudi batsillidega. Taud võib korraga puhkeda mitmesümnes kohas. See takistab vastase mobilisatsiooni ja moona kohalevedamist. Pärast sõja puhkemist saadakse küll aru, kust poolt tuul puhub, kuid siis on juba liig hilja, sest osa haigeid loomi on rakendatud mobilisatsiooni teenistusse. Pole raske ette näha, milliseid takistusi loob see korrapärase mobilisatsiooni läbiviimisel, kus on peensusteni kõik ette nähtud. Nüüd tuleb aga mobiliseerida kogu veterinaararstide personaal taudi vastu võitlemiseks ja tööle rakendada seerumi- ja vaksiinilaboratooriumid. Samal ajal, kui laboratooriumid töötavad ööd ja päevad, et päästa ülejäänud loomi, rabab inimesi korraga linnades ja maal papagoihaigus. See hommikumaa päritoluga haigus on avalikkusele vähe tuntud, kuid oma iseloomult on ta kardetavamaid haigusi, mille nakkavuse ja surevuse protsent on suur. Laboratooriumid ja arstid pingutavad oma jõudu selle haiguse võitmiseks, aga juba tuleb nähtavale mitmes kohas massilisi haigestumisi düsenteeriasse ja tüüfusesse. Üldine meeoleu on nüüd juba niisugune, et kardetakse iga minut uute taudide puhkemist rahvarikkamates kohtades. Võetakse tarvitusele vastavad abinõud taudide leviku pidurdamiseks ning mõne nädala jooksul on jõutud küllalt valmistada seerumit ja vaksiini puhkenud haiguste sumbutamiseks. Aga just nüüd saame teateid, et mitmes kohas on märgatud loomade juures nõletõbe. Ka inimeste haigestusi tuleb ette, sest infekteeritud rotid kannavad batsille edasi toiduainete kaudu. Samuti on haigete hobuste küljest infektsiooni võimalus suur. Sellised nakkushaiguste juhtumid mõjuvad häirivalt sõjaväele, aga massiliseks see siiski ei saa muutuda, kui võetakse sõjaväe juhtide poolt tarvitusele vastavad abinõud.

Ent seisukord läheb üha halvemaks. Paljudes kohtades sõjaväes ilmnevad katku nähtused. Puhkusele minejad haigestuvad koduteel ja pika teekonna tõttu nakatavad kaassõitjaid ning ühes sellega kantakse katkubatsillid tagalasse. Mõne päeva möödudes on diagnoos määratud ja algab võitlus katku vastu, kuid kahjuks liig hilja. Katk mõllab mitmesümnes kohas, mille vastu võitlemine nõuab kogu arstliku personaali jõu, kuid samal ajal haigestuvad sõdurid rindel mingisugusesse tundmatusse tõppe. Selgub kord pikapeale, et haiguse allikaks on lihakonservid, mida veeti sisse väljast, sest omad loomad olid katkukahtlased, kellede

Direktor A. Veiderma 50-aastane

7. aprillil s. a. pühitses tuntud kooli- ja haridustegelane Aleksander Veiderma oma 50. sünnipäeva.

Juubilar sündis 7. aprillil 1888. a. Vaikna v. Läänemaal, kus tema isa oli kooliõpetajaks ja hiljem talupidajaks. Saanud alghariduse kodus, õppis V. Haapsalu linnakoolis ja lõpetas 1909. a. Tallinna realkooli ja 1914. a. Peterburi ülikooli füüsikamat. teaduskonna.

Pärast ülikooli lõpetamist teenis ta Vene sõjaväes, sooritades 1915. a. Harbiinis lipniku eksami. 1917.—1918. a. oli ta kindluse raudteepataljoni ohvitser Tallinnas, töötas aga ühtlasi õpetajana Tallinna realkoolis ja poeglaste kaubanduskoolis.

Vabadussõjast võttis juubilar osa õpetajate roodu ülemana. 1919.—1920. a. oli ta Asutava Kogu liige ja kuni 1922. a. ühtlasi ka Tallinna linnanõunik ja koolivalitsuse juhataja. 1922.—1924. a. võttis ta haridusministrina J. Kuke ja K. Pätsi kabinetis osa valitsuse tööst, kuna pärast seda oli jälle Tallinna linna koolivalitsuse juhatajaks ja koolinõunikuks. Alates 1928. a. on ta Tallinna tütarlaste kommerts-gümnaasiumi juhataja.

Elavalt on juubilar võtnud osa ka seltskondlikust tegevusest, kuuludes Eesti seltside juhtivate tegelaste hulka juba Peterburis ja Harbiinis. Eestis on ta tegutsenud Tallinna Õpetajate Seltsi juhatuses, Eesti-Soome-Ungari liidu juhatuses, Fenno-Ugria juhatuses, E. Õpetajate Liidu juhatuses jne. Tema sulest on ka ilmunud rida õpperaamatuid ning mitmesuguseid kirjutusi ajakirjanduses.

tarvitamine konservitööstusile keelati. Importeeritud konservid levitavad haigust, kuid millist, seda ei oska keegi teha kindlaks. Nüüd ei jää muud üle kui loobuda konservidest. Ent see ei ravi veel haigust. Hoiab vaid ära massilise infektsiooni. Võetakse tarvitusele kõik ettevaatuse abinõud. Et juba enne on olnud sõjaväes paljudes kohtades katku, nõle, tüüfuse ja teiste nakkushaiguste juhtumeid, siis on arstlik personaal nii-kui-nii üleliia koormatud tööga. Võitlus taudide vastu hakkab käima neil üle jõu, sest nakkuse juhtumeid on palju ja rinne lai. Pealegi nõuab tagala sama hoolsat valvamist, sest siin ei ole infektsiooni võimalused väiksemad. Sellises olukorras kaotavad nii rinne kui tagala jõu ja julguse tuleviku sündmusile vastupanuks. Meeleolu ja nakkavuse võimalusi silmas pidades ei ole sõjaväe juhtkonnal vabu võimalusi väeosi ühest kohast teise paigutada nii nagu nõuab rinde seisukord. Üldisele demoralisatsioonile mõjub veel kaasa seik, et vaenlane on rikkunud ära kogu lõikuse, külvates kasvavasse vilja (lennukitelt jne.) parasiite, kes oma suure sigivuse tõttu hävitavad kogu lõikuse. Et see kergesti on teostatav, seda näitavad meile juhtumid rukkiorastega, sest nii mõnelgi sügisel ei ole jõutud päris rahulikeski tingimustes piiri panna rootsi kärbse hävitustööle.

Bakterioloogilises sõjas võib muutuda paratamatuks selline nähtus, et batsillide külvaja vaenlane nakatab ka oma sõjaväe, sest lõpuks puutuvad ja sõdurid rindel kokku, kui mitte mujal, siis vähemalt lahinguis. Kuid sellest on võimalik hoiduda päris lihtsate abinõudega. Laboratooriumid, mis oskavad produtseerida batsille, ükskõik milliseid, oskavad produtseerida ka immuunsuse seerumit. Et retsepti mitte välja anda, siis antakse seda oma väele sisse mõne teise juba tuntud seerumi nime all.

Peale rahu tegemist, kui vastase poole jõud on murtud, võib-olla selgub, et taudidesse surnute arv

ei olegi eriti suur, kuid sõjakäigule avaldas see siiski suuremat mõju kui suurtükitali või isegi keemiline sõda, mida teostati rindel ja tagalas lennukitelt. On üldiselt teada, et taudide vastu on inimestel ebausklik hirm. See asjaolu teebki bakteriate tarvitamise sõjas eriti kardetavaks. Seepärast võib kinnitada, et bakteriate sõda kahjustab vastast peamiselt tagala ja rinde demoralisatsiooni kaudu, ja see on kohutavam kui üksikud kaotused rindel.

Toonud eelpool üksikuid nähteid bakterioloogilises sõjas peame kohe tähendama, et need on liig kitsapiirilised selleks, et saada täielikku ettekujutust bakteriate tarvitamisest ja nende löögivõimest tulevikusõdades. Võime kinnitada, et batsillide produtseerimine kui ka nende levitamise võimalused ja moodused on kohutavalt mitmekesised. Bakteerid on nägematud ja kaaluta relvad, kellede kahju kui ka tegevuspiirkonda on raske ette kindlaks määrata. Kindel on vaid, et neid võib kergemini kui ühtki teist relvade liiki kohandada olude järgi. Selles seisabki nende kardetavus ja löögivõime tulevikusõjas. Ega muidu nimeta prantsuse sanitaarkindral Romieu, üks paremaid asjatundjaid sellel alal, bakteeriaid hirmsaimaiks ja koguni müstilisimaiks hävitusvahendeiks tulevikusõdades. Nende kardetavust arvestavad ka riikide valitsused. Hiljuti võisime ajalehist lugeda, et Metropolitan-Water-Board, veemuretsemise eest vastutav ametkond Londonis, töötab praegu välja kavasad, kuidas kaitsta joogivett infekteerimise või mürgistamise eest sõja ajal. Kavasid on tehtud mitmesuguseid, kuid nende elluviimine nõuab kohutavalt suuri summasid, sest tuleb täielikult ümber muuta kogu praegune veevarustuse süsteem. Ja seegi abinõu kaitseb ainult vaenlase lennukite eest, kuna salaluure agentide eest ei leita mingit kindlat kaitset.

Nii näeme, et maailm tsiviliseerub, kuid tsiviliseerub enese hävitamiseks sõdades.

EPa.

EESTI KULTUURITEGELASTE SÜNNIKOHTADEST

Meie vanema põlve kultuuri- ja riigitegelaste päritolukantsina domineerib Lõuna-Eesti. — Rõhuv enamuse meie silmapaistvamaist sõjaväelastest on pärit Mulgimaalt. — Põhja-Eesti on hakanud kultuuritegelaste järelpõlve kasvata-
mises kaasa sammuma alles 19. sajandi lõpul

Eesti vabariigi 20. aastapäeva juubeli pühitsemine käesoleval aastal on annud põhjust väga mitmesuguste kokkuvõtete tegemisele meie noore riigi senises kahe aastakümne pikkuses iseseisvas elus. On märgitud meie riiklikke, majanduslikke ja kultuurilisi saavutusi selle aja kestes ja jõutud neis nii mõningatele rahuldavatele ja lootusrikastele tulemustele. On ju tõsi, et meie iseseisva riigi senine eluiga ei ole selleks küllalt pikk olnud, et selle aja jooksul oleks suudetud midagi erilist korda saata või „tähti taevast alla tuua“, nagu sel puhul tavaliselt öeldakse. Aga üks ole needki saavutused, mis meie iseseisvas riigis seniste väheste aastate jooksul kätte on saadud, tunnustamist leidnud ja teiste vanemate riikide poolt isegi imetlust äratanud. Kaks-kümmend aastat ei kujuta riigi loomisajajärgus veel mingit saavutustega mõõdetavat vahemaad, aga ometi on meil selle aja jooksul rohkem korda saadetud kui seda ükski kõrvaltvaataja ette arvata võis. Meil on esimeste aastatega lõpule viidud võidukas Vabadussõda, meil on viidud riiklik kord poliitiliselt ja majanduslikult kindlale alusele, meil on loodud kindel alus iseseisvale tulevikule ja saavutatud kõrgetasemeline kultuur.

Kõigi nende saavutuste kättevõitmiseks on kogu rahvas meie lugupeetud riigijuhtide ja kultuuritegelaste eestvedamisel kaks-kümmend aastat pingutatav tööd teinud. Tänu juhtide õigetele suunanäitamistele ja õilsatele eeskujudele on see töö kannud ka tõhusat vilja.

Meie riikliku elu poliitiliste ja kultuuriliste suunanäitajate kaader kujutas endast seni päritolustatistika seisukohast täiesti tumedat pilti. Ühenduses Vabariigi 20. aastapäeva tähistamisega, mille puhul on korduvalt märgitud saavutusi, millega meie kultuur ja elu on seni toime tulnud, on A. Miks koostanud esimese eesti tähtsate isikute geneograafilise kaardi ja selle vastavate seletustega avaldanud „Eesti Kirjanduse“ viimases numbris.

Nagu A. Miks õigusega märgib, on seniseis ajakohaseis kokkuvõtteis selles mõttes lünk tekkinud, et on antud ülevaade peamiselt üldsaavutustest koguriiklikus ulatuses ja jäetud hindamata üksikute maakohtade osatähtsus meie elus.

On ju tõsi, et kultuurisaavutusi lokaliseerida on niisama raske ülesanne kui tervet kultuurilugu läbi

uurida. Ometi on siin võimalik vastava andmestiku läbitöötamisel meie kultuuri- ja riigitegelaste päritolu kohta lähemat pilti saada.

Lääne-Euroopas on hakatud hindama üksikute maakohtade tähtsust riigi kultuurilises arengus juba õige ammu. Sealt saadud pilt annab ülevaatliku vastuse, kui palju kultuuritegelasi on vastavad maakohad riigile annud. Et sellisele pildile erilist täpsust anda, on hakatud koostama erilisi „kuulsuste kaarte“, nagu seda on ka A. Miksi poolt koostatud geneograafiline kaart eesti kultuuritegelaste päritolu kohta.

A. Miks väidab, et lühikese omakultuuri-elu kestel ja arvuliselt väikese inimmaterjali juures pole meil saanud välja kristalliseeruda kuigi palju „kuulsusi“ suurtähtsusele omases tähenduses. Meie tõeliselt „surematuid“ on tänini ainult mõni kümmekond — ja nende alusel koostatud kaartpilt oleks väga väheütlev. See pärast on paratamatu võtta „kuulsust“ meil pisut nõrgendatud tähenduses, laiendada kaardistamisel arvesse tulevat isikkonda tähtsate, kohati isegi üksnes avalikkude tegelaste ulatusse. Et vältida seejuures teist äärmust, kaardistamisesemete liigküllust, on A. Miks teinud valiku kindla erisuuna ja kindlate kriteeriumide põhjal.

Tugedes eelpooltoodule on arvestatavate isikute tüvikoosseisuks võetud meie senise vaimse kultuuri kõik teenelised loovad jõud: teadlased, kirjanikud, helikunstnikud, kujutavate kunstide viljeldajad ja kultuuritegelased väljastpool neid kindlaid kategooriaid. Kitendus „teenelised“ on praktiliselt tähendanud seda, et vastaviljal aladel tegelejate üldarvust on välja jäetud keskmiselt 40 protsenti. Teadlastest on märgitud oma-omaised korralised professorid eesti ülikoolides, teised õpetlased, kelle tööd on olnud eriti silmapaistvad, eestlased-teadlased võõraste ülikoolide juures ja neljandaks isikud niisugustes ametites, milles nõutakse eriti kõrget teaduslikku tublidust. Kirjanduse, helikunsti ja kujutavate kunstide valdkonnast on sisse võetud esindajad tähtsuse järgi nende kunstide ajaloolistes arenemisjärgudes ja iga ala all-liikides.

Peale kindlasti kategoriseerivate vaimse kultuuri tegelaste on „kultuuritegelaste“ tiitli all ära toodud mõõduandvamad isikud kirikujuhtimise, koolinduse, kultuurivarade talletamise ja teiste suuremate rahvus-

liikude kultuuritegevuste liigist; samasse on arvatud mitmed teadusega tegelejad, kelle tööd ei saa eesmärkide või meetodi poolest mahutada puhtalt õpetlastöö raamidesse.

Uhtekokku on vaatluse alla võetud 355 isikut, neist 255 vaimse kultuuri suurust. Ülejäänud 100 isikut kujutavad endast meie riigielu juhtivaid tegelasi. Riigitegelaste suhteliselt väike koguarv kultuuritegelaste arvu kõrval on tingitud sellest, et meie poliitiline elu on kaugelt lühem kui rahvusliku kultuuri oma, ja teiseks selleks, et ülevaates on tahetud võimalikult ümarmarguselt esitada teaduse ja kunstide valdkonda. Poliitikuist on tähele pandud meie kestvama ametiajaga ministrite kaadrit, poliitiliste rühmituste juhte ja meie iseseisvuse celloo tegelasi. Sõjaväelastest — Vabadussõja ja riigikaitse teenekaid tegelasi.

Kui kanda A. Miksi poolt koostatud eesti tähtsate isikute geneograafilise kaardi andmestiku vastavasse tabelisse, siis saame tegelaste päritolu kohta alljärgneva pildi:

Päritolu	Ala									Kokku
	Kirjan.	Helil.	Kujut. kunstn.	Esituskunstn.	Teadl.	Kult.-teg.	Poliit.-teg.	Seltsak.-teg.	Sõjav.	
Tallinn	2	2	4	5	11	—	1	—	1	26
Harjumaa	2	4	3	1	5	—	1	—	—	16
Virumaa	5	2	6	—	7	3	10	—	2	35
Järvamaa	4	—	1	1	1	1	2	—	2	12
Läänemaa	—	2	1	1	3	2	4	—	2	15
Kokku P.-Eesti	13	10	15	8	27	6	18	—	7	104
Saaremaa	5	2	—	1	5	3	2	—	1	19
Pärnumaa	11	3	2	1	10	4	11	2	2	46
Viljandimaa	7	5	3	1	11	7	14	1	7	56
Tartumaa	19	5	9	5	20	8	19	2	3	90
Valgamaa	5	1	2	1	2	—	5	—	3	19
Võrumaa	4	—	2	3	5	3	2	—	1	20
Kokku L.-Eesti	46	14	18	11	48	22	51	5	16	231
Kõik kokku . . .	64	26	33	20	80	31	71	5	24	354

Nagu sellest ülevaatest nähtub, on meie kirjaniid, poliitikategelased ja sõjaväelased rõhuvas enamuses pärit Lõuna-Eestist; suur ülekaal on lõunal ka teadlaste suhtes; peaaegu võrdselt jaotuvad heliloojad ja kujutavate ning ehituskunstide tegelased. Põhjarajooni teadlaste kantsiks on Tallinn, poliitikute omaks Virumaa, helikunstil — Harjumaa; üllatavaks tühikuks on Harjumaa ja Tallinn poliitikategelaste arvult. Lõunas domineerivad kõigiti Tartumaa ja Viljandimaa. Ainulaadne eriasend on Viljandimaaal kõrgemate sõjaväelaste suhtes; veel suuremaks muutub ülekaal, kui Viljandimaa ümardada muistse Sakala piirideni: sel juhul mahutab ta täpselt poole siin arvestatud sõjaväelastest.

Kui jagada kaardil arvestatud isikud sünniaegade järgi vahemikkudesse: enne 1850, 1850—1880 ja pärast 1880, on kogu Eestis neisse vahemikkudesse kuuluvate isikute suhe vastavalt järgnevale tabelile:

	—1850	1850—1880	1880—
Tallinn	2	4	20
Harjumaa	—	3	13
Virumaa	2	13	20
Järvamaa	1	5	6
Läänemaa	1	6	8
Kokku P.-Eesti	6	31	67
Saaremaa	1	7	11
Pärnumaa	7	15	24
Viljandimaa	7	17	32
Tartumaa	5	31	55
Valgamaa	1	5	13
Võrumaa	3	6	12
Kokku L.-Eesti	23	74	136
Kõik kokku	30	112	214

Nagu nähtub ka sellest tabelist, on riigi lõunaosa kaugelt arvukamalt märgitud kui põhjapiirkond. Eriti ülekuhjatud on Tartumaa. Eriti silmapaistvalt erineb see kaardil, kus Tartumaa kesk- ja lõunaosa ja n.-n. Mulgimaa on meie tegelaste sünnimärkidega otse täis tikitud. Teise tihedusjärgu moodustavad Põhja-Tartumaa, Põhja-Viljandimaa, Pärnumaa, Valgamaa ja Lääne-Virumaa; kolmanda Võrumaa, Harjumaa lõunaosa, Läänemaa idaosa ja Saaremaa. Hõredad on Alutagune, Petserimaa, Järvamaa suurem osa, Harjumaa idaosa ja enamik Läänemaast. Peaaegu võrdse osa on isikuid annud Tallinna ja Tartu linn.

Lõuna-Eesti silmapaistev ülekaal tegelase sünnipaiga andmise suhtes erineb eriti teravalt vanema põlve tegelaste päritolumärkide tähistamisel. Tegelaate noorema põlve juures on see vahe märksa väiksem, millest järeldub, et viimasel ajal hakkab Põhja-Eesti tasa tegema aega, mille võrra maa lõunaosa avalik-kultuurilises elus varemalt ees oli. Kahtlemata oli Lõuna-Eesti kultuurilise ettejäudmise põhjuseks selle rajooni majanduslik jõukus, või vähemalt oli ta selle üheks kaaluvaks põhjustajaks. Lääne-Euroopa riikides tehtud selleskohased ülevaated ja kokkuvõtted on näidanud, et kuulsuse põlvnemise tiheduse pilt ühtub üldjoontes rahvastiku tiheduse pildiga. Meil on see seni teisiti olnud, nagu nähtub ka toodud andmestikust ja ülevaatest. Arvatavasti hakkab see pilt edaspidi võtma teissugust ja rohkem ühtlasemat kaju, nagu see on maksev ka Lõuna-Euroopa riikides.

Ilmus

„Noorte Kotkaste Vorm I”

Noorte Kotkaste Peastaabi kirjastusel, sisaldades noorte kotkaste ja noorte haugaste täielise ametliku vormikirjelduse, mis on varustatud paljude väärtuslikkude selgituste ja näpunäidetega. Peale selle on raamatus seletusi noorte kotkaste märgi, lippude, tunnustusväljendiste annetamise jne kohta. Raamatu hind on 20 senti ja on müügil KL Tarvetelaos ja suuremais raamatukaupluses.

Eestimaa ja Liivimaa rüütelkonnad hertsogiriiki loomas

Meie rahvusliku iselemise tõusu soodustasid Venemaa kolme sõja kaotused ja neile järgnevad siseriiklikud vapustused. Krimmi sõja järele saime vallaomavalitsuse ja talude ostmisega tõusev majanduslik olukord kaotas mõisasõltumuse, Jaapani sõja kaotusega ühenduses oleva siseliikumise taustal löi helkima meie rahva enesemääramise koidupuna ja maailmasõjale järgnev revolutsioon viis meid iseseisvusele. Seda arengukäiku võiks võrrelda puu kasvamisega. 1866. a. seadusega pandi omavalitsuse seeme mulda ja selle võrse kasvas jõudsasti. 1905. aastal oli ligi 40-aastane omavalitsusepuu juba tugeva parre jämedune ja oli suuteline vastu panema tollaegsele surutuulte vihureile. 1917. aastal oli puu juba nõnda tugev, et ta võis oma krooni julgesti laiutada, ja ta jäi hoolimata ida- ja läänetormidest kindlasti kasvama.

Algas rahva võitlus iseseisvuse saavutamiseks. Ida poolt ähvardas meid enamlus ja lääne poolt sakslaste agressioon „tung itta“, millele kohalikud sakslased iga viisi katsusid pinda luua.

Rahvastiku väikeseprotsendiline kivinenud saksa aadel tahtis arenguvõimelist maa pärisrahvast riiklikust tööst eemale tõrjuda. Seal oldi arvamisel, et meie rahva senine passiivsus ei suuda tõusta aktiivseks jõuks. Keskaegse vaimu viirukisuitsu uimas ei tunnustatud rahva subjektiivsust, rahvast ega ka pariteeti ja rahva enesemääramise õigust, vaid asuti, toetudes Saksamaa relvadele, looma Balti hertsogiriiki.

Maaletulnud Saksa okupatsioon eitas Eesti Ajutist Valitsust ja pani maksma survevalitsuse. Ühel ajal sellega elavnes ka kohalike aadlike sellekohane tegevus.

Kohe pärast okupeerimist panid Saksa sõjavõimud maksma 19. sajandi seadused, millega asetati meie rahvas olukorda, nagu see oli umbes 50 aasta eest. Maakondades anti mõisnikele õigus oma äranägemise järgi valdu valitseda ja isegi vallavanemaid nimetada. Nii nõudis Rannu mõisa omanik Berg seaduslikult valitud kihelkonna eestseisja, Sauga mõisa omaniku Wühneri, käest välja ametipitsi ja teatas Rannu vallavanemale Koffile, et ta on ametist vallandatud, ning ühtlasi kuulutas ta valla kaheks — Rannu ja Tamme vallaks. Vallavanema ametit pakkus ta järgemööda viiele taluperemehele, nagu Müllerile ja teistele, aga ükski neist ei võtnud pakutud ametit vastu.

Ajalehed pandi surve alla. Tartu saksa tsensor v. Pistohlkors ei lubanud „Postimehes“ „ühtki sõna „Vaba Eestist“ kirjutada (kein Wort von „Vaba Eesti“), ja kuna varem oli „Postimehe“ pikemas artiklis näidatud, et Eesti on küllalt jõuline iseseisva riigina püsima, siis nimetas seda „Dorpater Zeitung“ 5. aprillil 1918. a. unistuseks, mis ei minevat iialgi täide, ja „eesti poliitiliste juhtide rahvaõnnestamise teooriad“ olevat „talurahvale täiesti võõrad“.

Surve tõttu jäi maikuu lõpul „Tallinna Teataja“ seisma.

Jaan Tõnissoni kohta kirjutas sama saksa ajaleht, et „me ei taha Jaan Tõnissoni üle kohut mõista. Tema on langenud suurus. Tema ebaloomulik auahnus ja kõrgelekrvivud enesetunne ei lubanud tal teisiti tegutseda. Me ei keeldu tunnustamast, et ta on endale truuks jäänud“, ja presstellles üteldi lausa, et unistus iseseisvast Eestist tulevat maha matta. Kui siia juure arvame ühe beirati kohuseid täitva isiku väljenduse, et „Saksa valitsus püsib Baltimaal enam kui sada aastat“, siis näeme, et sakslased olid oma kavatsuste läbiviimises ja maa pärisrahva enesemääramise ignoreerimise võimaluses päris kindlad, ning et rahvustunnet sumbutada, pandi toime läbiotsimisi ja areteerimisi. Nii vangistati 4. aprillil Tartus 50 isikut, nende hulgas ka advokaat L. Olesk. Järvamaal vangistati Alver ja Saar, keda tembeldati Inglismaa agentideks. Viljandimaal võtsid Saksa okupatsioonivõimud Adavere vallavanema J. Marduse vangi sellepärast, et teised vallavanemad olid tahtnud teda oma esindajaks valida. See oli aprilli algul, kui vallavanemaid kokku

aeti esindajate valimiseks, kes pidid Riias maa saatuse otsustamise koosolekust osa võtma. Enne neid valimisi tegid sakslased igal pool kihutustööd Saksamaa külge liitumise kasuks. Nii sundis Läänemaa praost Petzold Lihula vallavanemat Johannes Koppelmani allkirju korjama pikale palvekirjale, et Eestimaa Saksamaaga ühendataks. Allkirju saadi Lihulast 451, Massust 58 ja Kireverest 470.

Kuna Kuramaa landesrat juba 8. märtsil 1918. a. oli otsustanud maa hertsogiriigina Saksamaa külge liita ja ka juba oma delegatsiooni oli Berliini saatnud, kuhu kuulusid parun Rahden, advokaat Melville, kindral-superintendent Bernevitz ja vallavanem Vesneek, et pakkuda Saksa keisrile Kuramaa hertsogi krooni, siis tahtsid Eestimaa ja Liivimaa rüütelkonnad samuti talitada ning 8. märtsil olidki juba Eestimaa rüütelkonna asepeamees Alfred Schilling ja Liivimaa maamarssal Pilar Berliinis, et nõutada sõjavägede ülemjuhatajalt vajaline luba landtagide kokkukutsumiseks, mida nad ka saavutasid.

Surveolukorras astus siis ka Tallinnas kokku Eestimaa landesversammlung. Koosolekust võttis osa 16 mõisnikku, 16 vallavanemat, 5 pastorit ja 10 linnade esindajat. Ainult vallavanemad olid eestlased.

Pärast kindral v. Seckendorfi tervitussõna, milles ta toonitas, et „Saksamaa sõjavägi jääb alatiseks kaitseks Eestimaa ega salli, et Inglismaa siin oma võimu kinnitaks“, valiti koosoleku juhatajaks parun v. Dellingshausen, kes pani hääletusele Venemaast lahtijütlemise küsimuse.

Vallavanemate poolt seletati, et nad vallaseaduse järgi ei evi õigust poliitiliste küsimuste otsustamiseks. Ka ei olevat neile varem üteldud, mis otstarbeks olid valimised ette võetud, ja nii ei olevat neil ka teada, kuidas rahvas seda soovib.

Selle peale seletasid pastor Hahn kui ka parun Schilling, et tahetakse teada ainult nende isiklike arvamisi ja et nad ei tarvitsevat selle eest kellelegi vastust anda.

„Kui meie siin hakkame otsuseid tegema, siis võime saada rahva äraandjaks,“ vastas Keila vallavanem Tähe, „ja siis ei tohi me kodus enam oma nägu näidata.“

„Kui mina otsustan, siis otsustan ma täiesti omal nimel,“ tähendas seepeale mõisnike majandusühisuse sekretär parun Schilling. „Kas teil seljatagust on või ei ole, see on ükskõik. Siin on ainult küsimus üles seatud: Kas teie tahate Venemaa alla jääda või ei taha? Saksa valitsus tahab teada teie isiklike arvamisi. Teie ei tarvitse neid otsuseid teha rahva nimel.“

Seepeale teatas Vaikna vallavanem Tonkmann, et ta siiski ei saavat hääletamisest osa võtta.

Kui aga siis Tähe uuesti ütles, et ta ei taha saada rahva äraandjaks, tõusis koosolijate seas pahameel. Jägala mõisa omanik v. Brevern tõusis püsti ja sõnas ägedalt: „Ütelge mulle selle mehe nimi, kes siin nii ägedalt vastu vaidleb. Ma tahan teda seaduslikule vastutusele võtta. Panen ette läbirääkimised lõpetada.“

„Siin on igauhel õigus oma mõtteid avaldada ja läbirääkimised kestavad edasi,“ tähendas koosoleku juhataja.

„Saksa valitsus loeb selle Vene valitsuse poolehoidjaks, kes ühes ei hääleta,“ seletas sakslane, kes oli tõlgiks.

„Ma jään ikka arvamisele, et ma rahva nimel ei või rääkida,“ seletas Tonkmann. „Kui me seda teeksime, siis ainult eraisikuina.“

„Jutt on ainult sellest, et kas jääda Venemaa alla või mitte. Jutt on ainult sellest,“ rääkis Schilling ärritatult.

„Siin ei ole juttu mitte ainult Venemaast lahkulöömisest, vaid, nagu rüütelkonna protokollis seisab, ka Saksamaa külge liitumisest, ja seda ei saa meie mitte otsustada,“ sõnas Tähe.

„Ei ole Saksamaa külge liitumisest juttugi olnud!“ hüüdsid mitmed hääled sakslaste hulgast.

Selle järele pani juhataja ette hääletamisele üle minna.

„Palun vaheaega lubada, et meie, vallavanemad, saaksime omavahel nõu pidada,“ sõnas Täht.

„Ei, seda ei ole Saksa valitsus lubanud,“ vastas koosoleku juhataja.

Nüüd esinesid vallavanemad nõudmisega, et protokoll võetaks üles märkus, et nad hääletavad ainult isiklikult ja mitte kui rahvasaadikud.

„See saab protokollile üles võetud,“ vastas juhataja.

Hääletamine toimus valgete kaardikestega — ühtedel „Ja“ lahkulöömiseks Venemaast, teistel „Nein“.

Hääletuse tagajärg oli: ühel häälel Venemaast lahti.

Sakste peres tõusis rõõmus jutukõmin ja vallavanema Tähe kohta kuulus tähendus: „Dieser Kerl...“

Teiseks päevakorra punktiks oli saadikute valimine Riia landesversammlungisse 12. apr., ja nimelt vallavanemate seast.

Vallavanem Tähe esines nõudmisega, et hääletamine tuleks võtta rühmiti ette, nii et vallavanemad saaksid ise oma esindajad valida.

„Ei, seda ei saa!“ vastas juhataja.

Vallavanemate poolt hüüti siis kandidaatideks Tähe, Tonkmann ja Septer. Möisnike poolt pandi ette Mels — Harjumaa Alaverest, Murs — Virumaalt, Koppelman — Libulast ja Breiberg — Väinjärvest.

Hääletati sedelitega ja hääletamisest võttis osa kogu koosolek.

Hääle lugemisel tõusis möisnike meeoleolu ja varem „austatud tallitaja härradeks“ tituleeritud vallavanemate kohta kuuldi üle koosolekuruumi sõnu „die Kerle...“

Hääli oli antud Mels'ile 40, Murs'ile 40, Koppelmanile 44 ja Breibergile 44, aga Tähele 8, Tonkmannile 8 ja Septerile 2 häält.

Teised valimised viidi läbi lahtise hääletamisega. Valiti 4 möisnikku ja linnadest 4 saadikut, viimaste hulgas ka L. Keerd-Saar. Vaimulike saadikuks valiti Hahn ja Jalajas.

Repressiooni abil viisid siin möisnikud läbi oma tahte. Üheskoos Keerd-Saare, Melsi, Mursi, Koppelmani ja Breibergiga teostus truualamlik resolutsioon Eestimaa ühendamiseks Saksamaaga ja sõnakuulelikud „kerlid“ saadeti Balti enesemääratuna esimese klassi kupees Riiga, et osa võtta sealsest üldisest landesversammlungist.

Vallavanemate seast valitavate saadikute valimiseks jaotati Liivimaal iga maakond nelja ossa ning määrati selleks valimispunktid. Igal punktil tuli valida üks vallavanem, nagu näiteks: Tartumaal — Kambja, Rõngu, Vara ja Jõgeva, Viljandimaal — Viljandi linn, Kärsna, Põltsamaa ja Suure-Jaani. Tähtpäevaks oli 3. aprill.

Kambjas, Rõngus ja Varal ning ka mujal seletasid vallavanemad, et nemad ei ole valitud selleks, et nad võiksid poliitilisi küsimusi lahendada, ja valimised nurjusid. Ainult Jõgeval suutis kreisidirektor v. Oettingen — Luunia möisast — vallavanemate vastuvaidlemistest hoolimata valimise läbi suruda. Valida väljastpoolt haritud jõudu ei lubatud.

Tartumaa kolmes osakonnas, kus valimised ära jäid, anti 7. aprillil varahommikul uus käsk veel samal päeval valimispunktidesse valimisele ilmuda ja nüüd surus v. Oettingen Varal ja Kambjas valimise läbi. Varal valiti Luunja elatanud vallavanem Annok ja Kambjas vallavanem Lampmann. Rõngus ei valitud ka sel korral kedagi ja v. Oettingen nimetas omalt poolt saadikuks Rõngu vallavanema Huik'i ja asetäitjaks Kireni vallavanema Ottase. Luunia v. Oettingeni käsul sõitis viimane Riiga, et tarbe korral tühja kohta täita.

Mitmel pool ei olevat vallavanemaile üldse seletatud, milleks tuli valida ja mis otstarbeks neil tuli Riiga sõita. Võrumaal olevat üteldud, et Riias tuleb arutusele toiltuse küsimus.

Valituile ja nimetatutele andis kreisidirektor sõiduks 1. klassi priipiletid ja käskis neil veel samal päeval õhtuse rongiga minema sõita. Riias olevat nende jaoks korterid Kommertshotellis valmis võetud.

Riiga pärale jõudes anti neile teada, et Väikese Gildi ruumides veel samal päeval eelkoosolek ära peetakse. Enne koosoleku algust tuli aga nende juure praost Jürman ja teatas, et suurel koosolekul tulevat otsustamisele küsimus, et kas jääda Venemaa alla või tuleb temast lahti ütelda.

„Venemaa alla jääda on meil täiesti võimatu,“ arvas ta

asja arutledes, „ja iseseisvust ei suuda Eesti omariiklik kord kuidagi kaitsta. Kaitset tuleb meil otsida väljastpoolt. Rootsi ajast on meil head mälestused ja selle kaitset igatseks vahest igauks meist, aga Rootsimaa on end erapooletuks kuulutanud. Nüüd, kus sõda kestab, ei taha aga Rootsi valitsus Saksamaa vastu välja astuda. Kes meid enda alla küll võtaks, on Inglismaa, aga ta on kaugel mere taga ega saa meid häda korral aidata. Nii ei jää meil muud üle kui minna Saksamaa kaitse alla.“

Vallavanemad kuulasid ta juttu ükskõikselt ja lahkumisel oli praostil tunne, et ta misjonitöö ei annud soovitud tagajärge.

Kell 9 õhtul algas eelkoosolek. Eesti vallavanemaist puudus Polli vallast Toom. Lätlastega ei saanud eestlased keele mitteoskamise pärast ühendusse astuda ja nii jäid nad üksteisele võoraks. Ka ei katsunud lätlased mingit kontakti luua.

Peale valdade asemike, nagu Tartu maakonnast Aleksander Annok Luunjast, Karl Asper Laiuselt, Karl Lampmann Kongotast; Viljandi maakonnast Juhan Põld Leebikust, Jaan Eigo Vana-Võidust, Hans Vasmann Imaverest; Pärnu maakonnast Tõnis Puust Torist, Jakob Mettik Reiuist, Hans Mitt Voltvetist; Võru maakonnast Daavet Raudsepp Vana-Koiolast, Julius Niggols Rasinast, Jaan Häide Nursist, Peeter Koemets Vana-Antslast, oli veel koosolekul Tartu maakonnast kreisidirektori v. Oettingeni poolt nimetatud Rõngu vallavanem Juhan Huik. Tartu linna poolt oli koosolekul pürjermeister Brock ja linnavolikogu saadikuna advokaat Armin Lieven ja adv. Roman Tarrask. Võrust oli pürjermeister Kestner ja siis veel teiste linnade pürjermeisterid. Möisnikest tundsid vallavanemad maanõunikku parun Stael-Holsteini Pärnumaalt, maanõunikku parun Stackelbergi Kärdest, maanõunikku v. Oettingeni Kuremaalt, v. Bergmanni Alatskivilt ja v. Sieversi Vana-Kuustest. Eesti vaimulikest tunti praost Jürmani Tarvastust ja praost Falki Kanepist. Vene õigeusulistel vaimulikel ei olnud esindajaid. Peale mainitud isikute viibisid koosolekul veel üliõpilane Link, Pilka mõisa rentniku poeg Undrits ja Kirepi vallavanem Ottas, aga nähtavasti mitte esindajaina.

Eelkoosoleku juhatajaks oli maanõunik parun Stael-Holstein, keda ka järgmise päeva koosoleku juhataja kandidaadina nimetati.

Peale tavalise avasõna seletas ta pikemalt Venemaa lahtiuutlemise vajadusest ja teatas ühtlasi, et „Eestimaa saadikute kogu ongi juba, sellest vajadusest öieti aru saades, ühel häälel otsustanud Venemaast lahti lüüa“. Kuna ta kõneles saksa keeles, siis tõlgiti ta kõne eesti ja läti keele. Kõne eesti keele tõlkijaks oli praost Jürman.

Ka Eesti vallavanemad võtsid mitmel korral sõna ja kokkuvõttes teatasid nad, et see küsimus on niivõrd suure ulatusega, et seda ei saa järsku otsustada ja seepärast peavad nad vajalikeks enne lõplikku otsustamist asja omavahel veel kord läbi arutada. Kuigi juhataja seletas, et eelkoosoleku otsus ei olevat siduv, jäid Eesti vallavanemad ikkagi oma arvamisele kindlaks. Pastor Falk kutsus neid mitmel korral üles kokkuleppimisele sakslastega ja üks läti saadik soovitas ägedasti asja jaatavalt ära otsustada. Ka mitmed sakslased võtsid samas mõttes sõna. Kui aga eestlased ikkagi enne omavahelist nõupidamist ei tahtnud asja kohta otsust teha, teatas koosoleku juhataja, et ametlikul koosolekul tulevat valida uuesti asutatava maanõukogu liikmed. Sakslaste poolt valida kandidaadid juba ära märgitud ja nende nimed olid kirjutusmasinaga lehekestele trükitud. Neid jagati koosviibijatele. Ka eestlaste seast oli vallavanemaid märgitud, nagu Jaan Eigo Vana-Võidust, Julius Niggols Räpinast, Jakob Mettik Reiuist, kes aga ameti vastuvõtmisest ära ütlesid. Neljanda kandidaadina oli möisnike poolt üles seatud Rõngu vallavanem Juhan Huik ja Tartu linnast adv. Tarrask, arvatavasti ka eestlaste esindajana.

Selle järele lõpetati koosolek, mis oli kestnud umbes tund aega.

Teel hotelli seltsisid vallavanemate juure praost Falk ja praost Jürman, adv. Tarrask ja Link. Kõik neli katsusid neid oma kampa meelitada. Sama juttu jätkasid nad ka veel vallavanemate korteris.

„Me peame Venemaast lahti ütlema,“ seletas Falk,

„Ja kui ka eestlased seda teevad, siis on asi täiesti korras. Kui teie, eestlased, seda ei tee, siis viib sakslane oma sõjaväe siit otsekohe ära ja siis tulevad enamlased rüüpkvast meie maale ja teie, eestlaste, käsi käib siis halvasti, sest sakslane peab siis eestlasi oma vaenlasiks ega tule enam teid kaitsma.“

Nähes, et Falki hirmutamise enamlastega ei mõjunud, katsus Larrask kohutada vastupidises suunas.

„Meil ei jää tõesti teist teed valida,“ seletas ta. „Kui eestlased end Venemaast lahti ütlevad, siis näeb sakslane selles, et rahvas teda usaldab, ja viib oma sõjaväed siit minema ning maa ja rahvas võib kosuda. Kui aga eestlased end Venemaast lahti ei ütle, siis näeb selles sakslane, et rahvas teda ei usalda, ja toob siis õige palju sõjaväge maale, sest ta peab siis teid oma vaenlasiks.“

Eriti agar seletama oli Link. Tema olevat käinud Saksamaal ja teadvat palju jutustada. Ta palus igaüht, kel asi veel selge ei olevat, enda juure tulla.

Nähes, et agitaatorite jutt ei lõpe, palusid vallavanemad end üksi jätta, et omavahel asja kohta selgusele jõuda.

Pärast külaliste lahkumist arutlesid mehed asja ja jõudsid ühisele otsusele, et nemad ei tohi oma maa ja rahva kohta otsust teha. Rahvale või tema poolt valitud maanõukogule tuleks anda võimalus sellekohast otsust teha. Üldse ei võivad juttu olla eesti ja läti rahva liitmisest, nagu seda soovib Kuramaa ja Riia linn. Otsustati sellase seletusega esineda koosolekul suusõnal ja ka kirjalikult ja nõuda, et see kirjutataks koosoleku protokollis. Koostatud kirjalikule märgukirjale kirjutasiid alla kõik valitud vallavanemad ja ka nimetatud vallavanemad Huik.

10. aprilli hommikul pidasiid vallavanemad veel läbirääkimisi ja jäid oma otsusele kindlaks, millega ühines ka Pärnumaalt päralejõudnud Polli vallavanem Juhan Toom. Varsti pärast seda ilmsid sinna: parun Stackelberg, praost Jürman, üliõpilane Link ja veel üks mõisnik, keda vallavanemad ei tunnud. Nad kõik katsusid eestlasi oma seisukohale võita, kuid tagajärjeta.

Mindi aegsasti kubermangu lossi, kus koosolek pidi algama kell 10. Ka seal ründasiid neid mõisnikud ja pastoriid, kuid mehed ei muutnud oma seisukohta.

Lõpuks avati koosolek Riia Saksa sõjavägede ülema major Frantzi poolt, kes sinna ilmus kahe ohvitseri saatel. Ta kõneles saksa keeles ja teatas kõigepealt, et eelmisel päeval on Tallinnas Eestimaa ühel meelel end Venemaast lahti ütelnud, ning soovitas, et kooslijad vabalt oma mõtteid avaldaksid ja otsustaksid. Seejärele tegi ta ettepaneku valida koosoleku juhataja. Valiti, nagu mõisnikud juba eelkoosolekul olid otsustanud, parun Stael-Holstein. Valimise tulemus anti ka eesti ja läti keeles teada.

Koosoleku juhatamisele asudes pidas ta pikema kõne, milles ta tänas Saksa sõjaväge antud abi ja päästmise eest enamlaste hirmuvalitsuse alt, mille peale püsti tõusti. Silmatorkav oli see, et sakslased nagu ruttasid kohe asja ära otsustama veel enne kui kõne sisu oli tõlgitud eesti ja läti keele.

Ule minnes päevakorrale pani juhataja ette Liivimaa Vene riigist lahutamise küsimuse ja soovitas seda jaatavalt otsustada.

Lahtiütlemise poolt rääkis veel keegi sakslane ja ka lätlane. Mõlemate kõned võeti vastu elava käteplaksutamiseega. Kui ettepanek oli tõlgitud ka eesti keele, astus vallavanem Koemets üles ja seletas, et eesti vallavanemad ei saa sellest kogust ega ka küsimuste otsustamisest osa võtta, kuna nemad sellesse piirkonda ei kuulu, vaid kuuluvad Eesti piirkonda, ning et nemad ei ole volitatud ega valitud rahva nimel otsust tegema. Ühtlasi avaldas ta soovi, et seda lubataks teha Eesti ühendatud piirkonnas eesti rahva poolt valitud isikute koosolekul, kui ka seda, et talle antaks luba vormilist teadaannet ette lugeda ja kirjalikult sisse anda protokollimiseks.

Koosoleku juhataja vaidles selle vastu. Kui aga ka teised vallavanemad seda nõudsiid, siis kuulutati 10-minutilise vaheae, et ettepaneku viimase osa kohta võtta seisukoht, ja siis joosti otse tormi meeste kallale, sealjuures ühe vastu mitu meest, et mispärast nad püüdvat seletada, et nad ei olevat rahva volitatud, kuna nad ometi seda olevat.

„Kui teie ei taha kui volinikud oma arvamisi avaldada, siis ütlege oma isiklik heaksarvamine,“ seletati neile mitmelt poolt.

Rünnatud vallavanemad vastasiid, et kuigi nad isiklikult võiksid ütelda, et nad on Venemaast lahtiütlemise poolt, ei tundvat nad endil siiski seda õigust olevat seal seda ütelda, sest et nad ei olevat sinna tulnud oma isiklike arvamisi avaldama.

Umbes poole tunni vaheaja järele jätkati koosolekut ja siis lubati Koemetsal teadaanne ette kanda, mis siis järgnes eesti keeles:

„Meie, allakirjutanud nelja Eesti maakonna vallavanemate esindajad, kes siin võõraste linna kokku oleme käsitatud, anname sellega teada,“ algas Koemets märgukirja lugemist, „1) et meid Eesti valdade elanikud 1866. aasta valla kogukonna seaduse põhjal on valinud, see seadus aga vallavanematele mitte õigust ei anna valla elanikkude nimel riigi ja valitsuse korra muutmist meie maa kohta ise ära otsustada või niisuguseks otsustamiseks oma esitajaid kuhugile asutusse valida, siis ei või meie endid eeltähendatud küsimuste otsustamiseks Eesti elanikkude seaduslikeks esitajateks pidada ega arva meie enesel võimu ja volitust olevat maa ja rahva kohta siduvaid otsusi teha, seda rohkem, et 1866. a. valla valimise seadused 1917. a. 22. juunil äramuudetud on ja enamiste uued vallavalitsused ja vallavanemad meie asemele seadusliku korra järele valitud on.“

Meie ei võta sellepärast mingisugusest hääletamisest osa, millega Eesti rahva ehk Eesti maosade tulevikku tahetakse siin ära otsustada.

2) Endise Liivi kubermangu põhjapoolsed maakonnad ja Eesti kubermang on Eesti rahva elamise piiride järele seaduslikul alusel üheks poliitiliseks üksuseks ühendatud, millega Eesti rahva põline tung ühinemise järele täitmist on leidnud. Kogu Eesti rahval on 30. märtsil 1917. a. antud seaduse põhjal oma täieõigusline esitus Eesti Maanõukogu ehk Maapäeva näol olemas.

Et nüüd jälle endiseid kubermanguvahelisi piire tahetakse maksvaks tunnustada, nii et üks osa Eesti rahvast peaks meie naabri rahva lätlastega üheskoos avalikke asju ajama, kuna mõlemad rahvad täiesti ühel nõul selle poolt olid, et neil parem on lahus oma keskel ja oma keeles mõtteid vahetada ja otsuseid teha, siis avaldame sellega siin, kui Eesti rahva liikmed, kes oma rahva südamesoovide vastu ei taha minna, kindlalt nõudmist, et Eesti poliitiline üksus, ühendatud Eesti ja Põhja-Liivimaa, edaspidi maksvaks jäägu ja kogu meie maa ja rahva esitus 30. märtsil 1917. a. seaduse põhjal valitud Eesti ajutine Maanõukogu ilmtakistamata oma tegevust jätkaks.

3) Eesti rahva seadusliku esitajana on Eesti Maanõukogu meie maa saatuse kohta Vene valitsuse poolt välja kuulutatud rahvaste enesemääramise dekredi põhjal otsuse teinud, et Eesti peaks tulevikus rahvameelseks vabariigiks saama.

Meil ei ole põhjust kahelda, et see otsus Eesti rahva enamuse soovidele ei vastaks, meil ei ole õigust seda otsust siin Eesti rahva nimel muuta. Meie võime oma südametunnistuse järel ainult tõendada, et see otsus Eesti rahvast rohkem rahuldab kui mingi muu otsus meie maa tulevase riiklise korra kohta.

Igasugune muu otsus käiks Eesti rahva rõhuva enamuse tahtmise vastu.

4) Eesti rahvas tahab vabalt, erapooletult ja teiste rahvastega sõbralikus vahekorras oma riikliku korra järele elada, seda võime tõendada. Mil kujul aga Eestimaa ühendusesse Saksamaaga ehk mõne teise Läänemere naabririiigiga astuda tahab, seda peab Eestimaa rahvas terve rahva poolt vabalt valitud esituse läbi ise oma asumise pinnal otsustama. Meie aga, juhusliselt vallavanemate poolt valitud isikud, siin võeral maal ei või miski otsusi teha, millel Eesti rahva tõsine tahtmise tähtsus olla võiks. Seda peame

meie oma südametunnistuse järele siin avalikult tõendama.

Kõike üleval ettetoodud oma pühaks kohuseks pidades siin otskoheaselt teada anda avaldame kindlat lootust, et vägev Saksa rahvas, kelle väed praegu meie maal Vene-Saksa rahulepingu põhjal aitavad korda jalule seada, Eesti rahva iseseisvuse ja enesemääramise püüetes oma riiklistele ja rahvuslistele huvidele mingisugust hädaohtu ei leia, vaid et Saksa rahvas ja tema riiklised asutused rahvuste enesemääramise põhjusemõtet, mis nüüd Vene vabanenud rahvas õigeks tunnistanud, aitab Baltimail teostada, ja et Saksa väed kord siit mitte ainult korra ja julge oleku kaitsena rahva tänukannetel ei lahku, vaid et Saksa riigist Eesti põues see tunne igavesti järele jääb, kui väikerahvaste vabaduse kaitsjast ja nende rahvaste püüetele vastavate vabade riikide loojast.

Riia linnas, 10. aprillil 1918.

Märgukirja ettelugemise ajal muutusid sakslased üha rahutumaks ja kõikjal oli näha pahaseid nägusid.

Ettelugemise lõpetanud, andis Koemets märgukirja ühes saksakeelse tõlkega juhatajale üle, millest viimane ainult üksikuid kohti koosolijatele edasi ütles. Lätlasel ei antud märgukirja sisu üldse teada.

Otsekohe selle järele teatasid eesti vallavanemad, et nad koosolekult lahkuvad, ja hakkasid ära minema. Paar meest oligi juba väljunud, kui juhataja hüüdis:

„Saksa sõjavõimude käsul ei luba ma teid välja minna!“

Sissejäänud vallavanemad andsid teada, et nad otsustamisest osa ei võta.

„Teie peate kas poolt või vastu hääletama,“ vastas juhataja ja pani siis Venemaast lahtiütlemise küsimuse hääletamisele. Eesti vallavanemad jäid istuma, kuna teised ettepaneku jaatamiseks püüsi tõusid.

Sellele järgnes liikmete valimine landesrati. Ka nüüd seletasid vallavanemad, et nemad ei vali, ega luba ka enast valida, ning palusid, et kõik nende avaldused ja seletused protokollile kirjutataks.

„Teie olete oma seletused juba kirjalikult sisse annud ja seal on teie nimed all. Sellepärast ei ole enam tarvis seda protokollile kirjutada,“ vastas koosoleku sekretär.

Üldse ei tehtud aga protokollile, vaid pliatsimärkused.

Valimiste tulemuste avaldamisel selgus, et mõisnike poolt oli ikkagi eesti vallavanemaid ette pandud ja ka valitud, nimelt: Mettik Pärnumaalt, Niggols Võrumaalt, Põld Viljandimaalt ja Huik Tartumaalt. Kolm viimast seletasid protesteerides, et nad selle maanõukogu liikme ametit vastu ei võta. Mettik oli ära läinud.

„Need on valitud,“ vastas juhataja, „ja mina uusi valimisi enam ette ei võta.“

Valitute hulgas olid ka veel Tarrask, Undrits ja Ottas. Nagu kuulda, oli viimane valitud Viljandimaa saadiku asemikuna, kuigi ta oli pärit Tartumaalt.

Eesti vallavanemad nõudsid veel kord, et kõik nende protestid protokollitaks, kuid juhataja ja sekretär jätsid selle tähele panemata ning protokoll jäigi tegemata. Koosolek lõppes kella 12 paigu.

Pärast lõunasööki käis parun Stackelberg vallavanemaid usutlemas, et kes on nendele protestkirja kokku seadnud ja kas seda ei ole vahest teinud advokaat Olesk.

„Kui teie seast paar meest ütleb, et see kiri oli enne valmis tehtud ja peale sunnitud, siis antakse see teile tagasi ja teile ei tehta midagi, aga muidu võib teil ja rahval halvasti minna,“ seletas parun ja andis lõpuks nõu koju jõudes rahvas kokku kutsuda selleks, et asja parandada. Nii tehatu igas maakonnas ja protokollid saadetagü Riiga, kui nad head on, muidu aga mitte.

„Meie ei tohi ju koosolekuid kokku kutsuda,“ vastasid vallavanemad, „sest see on ju keeldud.“

„Mina tahan sõjavõimudega rääkida, et nad teile luba annaksid,“ vastas parun.

Ohtul, kui vallavanemad läksid raudteejaama, et koju sõita, oli ka parun Stackelberg seal ja ütles, et ta olevat sõjavõimudega rääkinud ja need olevat lubanud neil niisugused koosolekud ära pidada.

Peale Huiki, Ottase ja Toome sõitsid kõik vallavanemad kohe koju.

12. aprillil 1918. a. oli Eestimaa, Liivimaa, Saaremaa ja Riia linna esindajaist kokkupalutud ühine landesrat koos, kus Saksamaa külge liitumise küsimus jaatavalt otsustati. Sellest istungist peale sakslaste ja lätlaste osa võtsid eestlastena 2 pastorit — Jürman ja Nurm, 2 linna esindajat — Tarrask ja Keerd-Saar, ja 9 valdade esindajat.

Protokollitud on see otsus järgmiselt:

„I. Paluda Saksa keisrit, et ta jätaks pidevalt sõjaväelise kaitse alla Liivimaa ja Eestimaa ning toetaks lahutamise läbiviimist Venemaast;

II. soovi avaldada, et Liivimaast, Eestimaast ja Kuramaast lähedal olevate saarte ning Riia linnaga asutatakse monarhiline konstitutsiooniline riik ühise riigikorra ja valitsusega ning liidetakse personaalunioni kaudu Preisi kuningaga Saksa riigi külge ja Saksa keisrit paluda, et ta Balti elanike soovile armuliselt vastu tuleks ja selle tõekssaamist võimaldaks;

III. paluda Saksa keisrit

1) et ta Liivimaal ja Eestimaal võimaldaks oma maa sisekorraldust luua, kes siis Balti valdkonna riikliku kokkuliitumiseni juhataks Liivimaa ja Eestimaa valitsust;

2) et Saksa riigi, nimelt Preisi kuningriigi ja Balti valdkonnast asutatud riigi vahel sõlmitakse vajalised sõjaväe, posti, mõõdu, kaalu ja muud konventsioonid.“

Arvates poliitilise mängu kõik trumbid endi käes olevat, sattusid meie sakslased ekstaasi ega suutnud enam hoiduda avaldamast seni varjatud kavatsusi maa pärisrahva suhtes. Nii kirjutas „Dorpatier Zeitung“ 1. mail 1918. a., et Baltimaal ei võivat juttugi olla keelte pariteedist ega võidavat ka kuidagi lubada, et saksakeelse riigi- ja ametikeele kõrval oleks koolide õppekeeleks emakeel, ning veidi hiljem kirjutas sama ajaleht, et saksa kolonistide maale toomine olevat Balti sakslaste olulisimaks vajaduseks, et olla kaitstud majoriseerimise vastu ja maa pärisrahva saksastamise läbiviimiseks.

Sellane oli Balti sakslaste „beispiellose Fürsorge“ (võraturu hoolekanne) maa pärisrahvaste suhtes, nagu seda nimetatud 1. mai artikli autor, dr. Ernst Seraphim, hiljem „Tägliche Rundschau“.

*

Tuli elada üldlevinud nimetuse all tuntud „musta suve“ ajajärgus. Eesti rahvuslik sõjavägi oli laiali aetud ja Eesti Ajutise Valitsuse peaminister K. Päts viidi sõjavangide laagrisse. Surve ja laastamise poliitika tegutses laias ulatuses. Koosolekud olid keeldud. Välja veeti raudtee veerevat ja muud materjali ning toiduaineid. „Deutsche Tgzt“ teatel oli üksi Rõngu mõisast, kus varem asus Vene Siberi kütikorpus, viidud ära üle 2000 sõjavankri.

Kõrvale jättes meie välissaadikute tegevust oleks tähistada, et baltlaste saadiku v. Stryk'i katse, liitlaste saadikute kaudu saavutada hertsogiriigi tunnustamist, ebaõnnestus.

Kuid sellest hoolimata tegutsesid rüütelkonnad alatud suunas edasi. Isegi hertsogiriigi kuningas oli leitud, nimelt Meklenburgi hertsog Adolf Friedrich, kes selleks oli annud oma nõusoleku.

Oktoobri teisel poolel jõudis neile kätte Saksa keiser Wilhelm II teadaanne, et Saksa riigi poolt oli Liivimaa, Eestimaa, Saaremaa ja Riia linn „vabaks ja iseseisvaks“ tunnistatud, ning 5. nov. 1918. a. astus landesrat kokku ja tunnistas end maa kõrgeimaks võimuks. Kuid liitlaste lõplik võit Saksamaa üle, sellele järgnev Saksa revolutsioon ja eestlaste pidev vastupanu purustasid rüütelkondade kavatsused.

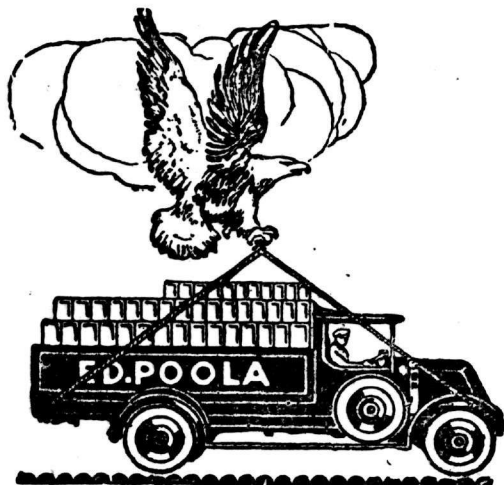
Hiljem pandi suuri lootusi landesveerile, ja kui ka see purunes, lohutatsid baltlased end veel mitmel suvel pärast seda ootusega, et „im August kommt etwas“. Aga ka see „etwas“ jäi tulemata ja 24. veebruaril s. a. astus Eesti iseseisvus uue põhiseaduse alusel oma 21. eluaastasse ning Eesti riik sammub kindlal kujul oma tulevikule vastu. Rahva kõikumatu usk oma ideaali definiitvusele võidule on olnud meie juhtivaks täheks ja saavutades riikliku iseseisvuse ei ole me keeldunud lubamast ka vähemusrahvastele vaba arenemise võimalust ja emakeelseid kooli. Keskaegne juhtimõte „võida ja hävita“ on meile võõras. J. R a u d m a.

Mööbli, rahakappide, aurukatelde ja igasugu muude sisseadete ja raskuse veoks

AUTO-VEOÄRI

ED. POOLA

Tallinn, Laulupeo tän. 22, telefon 306-23

Veoad autod 1½—10 tonnini ühes vilunud töölistega ja kõigi laadimisabinõudega igal ajal saadaval. Veo eest täielik vastutus.

Soovitavaks ettevõtteks

on Tallinnas

pandimaja kauplused,

milledel on kujunenud laialdane ostjaskond nii linnast kui ka maalt.

Astudes kauplusse, mis asub Maneeži t. 4, leiate **valmisriiete osakonna,**

mis on rikkalikult varustatud hooaja kaubaga, siis peakatteid, jalatseid, põranda- ja voodivaipu, tasku- ja käekelli, fotoaparaate, binokleid, hõbepaberossitoose, laskeriistu, kohvreid ja muud kaupa.

Teises kaupluses, Narva mnt. 18, leidub suures valikus uut **moodsat mööblit,** jalgrattaid, õmblus- ja kirjutusmasinaid, gram-mofone, peegleid ja muid uusi ning tarvita-tud esemeid.

Tarbe korral saadetakse ostetud asjad lähimasse raudteejaama.

≡ EESTI ÜHENDATUD ≡
ALUMIINIUMIVABRIKUD

PEAESINDAJA
L. STROM
TALLINN, NARVA MNT 42
POSTKAST 290. TELEF. 314-68
TALL ALUMIINIUMIVABRIK ALUMIINIUMIVABRIK
J. TOMASSON "ALMETA"
TARTU ALUMIINIUMIVABRIK
ALMETA

„Iga perenaise
uhkuseks on hea
alumiiniumnõu
— eesti toode.“

„POLARIS“

EESTI KINDLUSTUS A.-S.

võtab vastu järgmisi
kindlustusi:
tule-, elu-, murdvar-
guse-, veo-, väärt-
saadete-, kasko-
(laevakerede) ja klaasi-
kindlustusi

Seltsi põhi- ja tagavarakapitalid ületavad

Kr. 1.000.000.—

Seltsi asutamisest peale on kahjude eest
välja maksetud üle

Kr. 5.000.000.—

Soliidne edasikindlustus!

**Kahjud likvideeritakse
viivitamata!**

Juhatus asub Tallinnas, Vana Viru 12
Kõnetr. 426-66. Telegrammi-aadress „Polaris“
Osakond asub Tartus, Suurturg 11. Kõnetr. 6-75
Esindajad kõigis linnades ja maakondades